

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra bohemistiky

Funkce narativu v novinovém zpravodajství

The Function of Narrative in Newspaper Reporting

Magisterská diplomová práce

Adéla BURÁŇOVÁ

Česká filologie

Vedoucí práce: Mgr. Jiří HRABAL, Ph.D.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem tuto magisterskou diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedené v bibliografii. Práce obsahuje 112 885 znaků.

V Olomouci, 19. 4. 2015

Podpis:

Děkuji vedoucímu práce Mgr. Jiřímu Hrabalovi, Ph.D. za vedení mé práce, trpělivost, čas, který mi věnoval, a řadu podnětných a cenných připomínek.

Obsah

1	Úvod.....	6
2	Teoretická část	8
2.1	Naratologie	8
2.1.1	Příběh a narativ.....	8
2.1.2	Vyprávění a popis.....	10
2.1.3	Naratologické kategorie	11
2.1.4	Vypravěčské způsoby.....	14
2.2	Média, žurnalistika, zpravodajství.....	16
2.2.1	Funkce médií	16
2.2.2	Zpravodajství.....	18
2.2.3	Příběh v žurnalistice	20
2.2.4	Zpravodajské žánry	24
3	Metodologie	27
3.1	Cíl výzkumu	27
3.2	Metoda výzkumu	27
3.3	Vzorek	28
3.4	Postup	28
3.5	Hlavní výzkumná otázka	29
3.6	Dílčí výzkumné otázky	29
4	Praktická část	30
4.1	Analytická část	30
4.1.1	Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?.....	30
4.1.2	Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?.....	44
4.1.3	Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?	46
4.1.4	Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?	47
4.1.5	Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?.....	49
4.2	Výsledky výzkumu	52
4.2.1	Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?.....	52
4.2.2	Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?.....	53
4.2.3	Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?	54
4.2.4	Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?	54
4.2.5	Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?.....	54

4.2.6	Jaká je funkce narativu v českém novinovém zpravodajství?.....	55
5	Závěr	56
	Literatura	61
	Resumé	64
	Summary	66

1 Úvod

Pojem narativ se kolem nás objevuje celý život, ať v mluvené řeči nebo písemných dokumentech, které nás neustále obklopují. Narativ mění náš pohled na svět, utváří naše názory, vytváří nové zkušenosti. Setkáváme se s ním v mluvených příbězích a historkách, při čtení beletrie, epické poezie. Stejně tak při čtení novin, ať seriózních, nebo bulvárních.

Ačkoliv je s narativem většinou nejvíce spojována beletrie, i zprávy v novinách jsou podávány formou narativu. I ta nejméně narativní zpráva popisuje určitou událost formou příběhu. Většina zpráv se omezuje na věcný výčet sledu událostí, který je pro zpravodajství žádaný. Nepatří sem dramatické líčení událostí, subjektivní pocity, nepodstatné detaily, které patří mezi prvky porušující zpravodajské zásady. Přesto se s těmito silně narativními prvky, které patří spíše do beletrie, ve zprávách setkáváme. Právě způsoby, jak novinové zpravodajství v bulvárních i seriózních novinových člancích pracují s příběhy, budou v této práci převážně zkoumány, a to s důrazem na prostředky, jež se vymykají tradiční zpravodajské normě, který je postavena na zásadách dodržování informační kvality.

Proč mají novináři tendence vyprávět, jako kdyby nepsali zpravodajskou zprávu v souladu s dodržováním zásad informační kvality, ale jako kdyby psali napínavý příběh, který dostává čtenáře přímo do centra dění? Liší se zpracování zpráv v jednotlivých rubrikách? Je rozdíl mezi seriózními a bulvárními médii?

Na tyto otázky se tato práce pokusí odpovědět formou kvalitativní analýzy. Zkoumáno bude jak seriózní, tak bulvární médium, konkrétně jejich zpravodajské části, a to jakým způsobem pracují s narativem.

Dále se tato práce pokusí zodpovědět na otázku, jakou má tento narativ ve zpravodajství funkci. Proč jej novináři užívají, zda nějak může působit na čtenáře, a pokud ano, jak?

Práce bude rozdělena na tři části. První, teoretická část, osvětlí teoretické základy týkající se naratologie, žurnalistiky a jejich vzájemných vlivů. Druhá část se bude zabývat metodologií práce, budou stanoveny výzkumné otázky, použitá metoda a kritéria, kterými se bude tato práce řídit.

Třetí, praktická část, se bude věnovat kvalitativní analýze. K té byly vybrány nejčtenější české tištěné deníky, a to MF DNES (jako zástupce seriózního tisku) a Blesk (jako bulvární médium). Zpracováváno bude období jednoho měsíce. Postupně se pokusíme odpovědět na

námi stanovené otázky. Vše bude ilustrováno na konkrétních příkladech z médií a výsledná zjištění budou shrnuta v závěru práce.

2 Teoretická část

2.1 Naratologie

2.1.1 Příběh a narativ

Nic se nezdá člověku tak přirozené a univerzální jako vyprávění příběhů, jejichž prostřednictvím se člověk učí už od dětství. (MILLER 2008). Příběh označuje vyprávěné události, abstrahované od jejich rozložení v textu, tj. uspořádané chronologicky. Příběh také zahrnuje účastníky těchto událostí. Bývá definován v souvislosti s pojmem narativ, přičemž jejich vzájemný vztah je pak chápán tak, že příběh je to, co je narativem prezentováno. To znamená, že příběh stojí za narativem a narativ je konkrétní realizací příběhu, tedy jeho vyprávěním. (JEDLIČKOVÁ 2008: 72). Lze říci, že kdyby narativní text neobsahoval příběh, nebyl by to narativ.

Podle Chatmana (2008) je narativ tvořen dvěma základními aspekty – aspektem co a aspektem jak. Vzniká tak dichotomie: příběh (co) – diskurs (jak). Příběhem máme na mysli obsah neboli posloupnost událostí spolu s tzv. existenty, kterými jsou postavy, prvky a prostředí. Diskurs je jazyk, výrazový prostředek, kterým se obsah vyjadřuje. Složku diskursu je možné ještě dále rozdělit na dvě podsložky – narativní formu (přenos příběhu, vztah mezi časem příběhu a časem jeho vyprávění) a její manifestaci (podobu v konkrétním médiu) (CHATMAN 2008: 21).

Ryanová ve své knize *Avatars of Story* (2006) přichází s definicí příběhu, vyjádřenou souborem osmi podmínek:

Prostorová a časová dimenze příběhu

1. Narativ musí vypovídat o světě obydleném samostatnými existencemi. Tato podmínka vylučuje texty týkající se obecných a abstraktních entit, jako je „lidská rasa“, „stát“, „atomy“.
2. Tento svět musí být ukotvený v čase a procházet znatelnými proměnami.
3. Tyto proměny musí být způsobeny událostmi, tedy akcemi vyjma přirozených fyzikálních procesů.

Mentální dimenze příběhu

4. Někteří z účastníků těchto událostí musí být inteligentní jedinci schopní emočních reakcí vůči okolnímu světu.

5. Některé z událostí musí být záměrnými akcemi těchto účastníků, motivovanými jejich poznatelnými cíly a plány.

Formální a pragmatická dimenze příběhu

6. Sled těchto událostí musí tvořit jednotný řetězec souvislostí a vést k nějakému zakončení. Tato podmínka vylučuje seznamy nesouvisejících událostí, jako jsou deníky a kroniky.

7. Alespoň některé z událostí musí být podány v rámci fikčního světa jako fakt. Tato podmínka vylučuje recepty a návody, stejně jako jakékoliv jiné texty skládající se pouze z hypotéz, rad a instrukcí.

8. Celý příběh musí jeho publiku dávat smysl.

Tyto podmínky jsou řazeny podle důležitosti a pro různé interpretace pojetí příběhu lze vyžadovat splnění různého množství těchto podmínek. (RYAN 2006: 8-9)

Shlomith Rimmonová-Kenanová (2001) konstatuje, že přítomnost či nepřítomnost příběhu je to, co odlišuje narativní a nenarativní texty. Doplnuje však: „Nepříběhové prvky však můžeme nalézt i v narativních textech, stejně jako prvky příběhové v textech nenarativních.“ (RIMMON-KENANOVÁ 2001: 23)

Následně hovoří o kombinování událostí v sekvence a sekvencí v příběh. Za dva hlavní principy kombinace považuje časovou posloupnost a kauzalitu. Společně s Tzvetanem Todorovem (2001) uvádí, že u pojmu čas existuje konvence, která ho ztotožňuje s ideálním chronologickým pořádkem. Ve skutečnosti, upřesňuje Rimmonová-Kenanová, existuje přísně dodržovaná posloupnost jen v příbězích s jedinou linií či pouze jednou postavou. „Ve chvíli, kdy je v příběhu více postav, události mohou být simultánní a příběh je často spíše multilineární než unilineární,“ konstatuje autorka. K časové posloupnosti, principu „a pak“, je často, podle teoretičky, přiřazován princip kauzality – „a proto“ nebo „a tak“. Tím se dostává k definici minimálního příběhu. Jaký organizační princip podle ní musí obsahovat, aby mohl být za něj považován? Autorka usuzuje, že takovým principem je časová posloupnost. Tu bere

jako minimální požadavek pro vytvoření příběhu ze skupiny událostí. (RIMMON-KENANOVÁ 2001: 25)

2.1.2 Vyprávění a popis

2.1.2.1 Popis

Popis v pojetí Hrabáka (1973) převažuje hlavně v literatuře odborné a v publicistice, naopak v literatuře umělecké obvykle slouží jen k dokreslení některých prvků v příběhu. Jednotlivé informace o popisovaném subjektu bývají podávány v pořadí, jež je závislé na postoji autora.

Za umělecky hodnotnou se dá v kompozici považovat schopnost autora vybírat při popisu to podstatné, či to co se dá považovat příjemcem za zajímavé či zábavné a samozřejmě také způsob, jakým se mu podaří prvek zařadit do svého díla, aby dovedl u příjemce vyvolat kladnou reakci. Při výběru vhodných prvků se většinou používal vztah typičnosti, autoři se například pro osobu, které příslušela k určité sociální skupině, snažili vystihnout rysy, které se dají považovat za unikátní pouze pro tuto skupinu.

Moderní literatura se vyhýbá vnějším popisům hrdiny, snaží se o vykreslení charakteru hrdiny v průběhu děje. Zvláštním druhem popisu je ještě líčení, což je druh popisu, typický přítomností emočních složek v popisu. Popisovat lze i událost nebo řadu událostí v čase na sebe navazujících. V tomto případě mluví Hrabák o kronice. (HRABÁK 1973: 245 – 248)

Zda a jaké druhy popisu se objevují v novinových člancích, ukáže následná analýza.

2.1.2.2 Vyprávění

Vyprávění je podle Hrabáka (1973) z kompozičního hlediska protikladem popisu. Mezi jednotlivými tematickými jednotkami totiž existuje kauzální vztah. Tyto jednotky také dostávají svůj význam až po jejich zřetězení do vyšších celků, kdežto při popisu zůstávají významově samostatné. Ve vyprávění rozeznáváme motivy, které nějakým způsobem posunují děj dopředu, nelze je tedy z díla vyjmout, aniž bychom změnili nebo úplně zničili celý smysl, rozvoj či chápání díla. Vypravování může začínat od samého začátku nebo se čtenář může dostat už do pokročilejší fáze děje a dozvídat se, jak dospěl děj do určitého bodu postupně. (HRABÁK 1973: 248 – 251)

2.1.3 Naratologické kategorie

2.1.3.1 Vypravěč

V každém příběhu je vždy přítomen alespoň jeden vypravěč. Gerald Prince ještě dodává, že tento vypravěč se vždy nachází na stejné úrovni, na jaké je recipient díla – čtenář. V jednom literárním díle se samozřejmě může vyskytovat více vypravěčů, skrze jejichž prizma my, čtenáři, vnímáme příběh. Vypravěč může být víceméně neskrývaný, sebevědomý, spolehlivý, mít znalost o příběhu a být blíže či dále vzdálen od událostí, které jsou vypravovány. Prince ve svém *A Dictionary of Narratology* uvádí několik typů vypravěčů: „discursive“ (rozvláčný, odbíhající od tématu, kdy autor svými vlastními slovy vypráví, co daná postava řekla, nebo udělala), intelektuální (autor je intelektuálně dokonalejší), morální (autor je více/méně mravnější než charaktery). Vypravěč se může v příběhu objevit i jako hlavní protagonista, důležitá postava, nebo se může objevit v určitých částech, nebo jako nezaujatý pozorovatel. Vypravěč-agent je postava, jež se vyskytuje přímo v určitých situacích a událostech, na něž má nějaký měřitelný efekt. Vypravěč-já může být v roli, kdy je zároveň charakterem a vypravěčem. Vypravěč-svědka je vypravěčem, o kterém vlastně nic nevíme, vyjma toho, že existuje. (PRINCE 2003)

Většina vyprávění je podle Bootha prezentována jako příběh, který se odehrává ve vědomí toho, kdo nám ho vypráví a je jedno, zda je to „já“, nebo „on“. Nedramatizovaný vypravěč je tedy postava, která se v knize přímo nevyskytuje. (BOOTH 2007: 43)

Romány, ve kterých není přítomen žádný dramatizovaný vypravěč, v sobě zahrnují tzv. implicitní obraz autora. „Implikovaný autor stojí za vším děním, ať už jako režisér, loutkář, nebo lhostejný bůh, který si v tichosti stříhá nehty. Implikovaný autor se vždy liší od „skutečného člověka“ - ať už si ho představujeme jakkoliv -, jenž při psaní svého díla vytváří jakousi lepší verze sebe sama, své „druhé já“. (BOOTH 2007: 43) Vypravěč ke čtenáři promlouvá prostřednictvím dvou možných forem - „ich“ a „er“ formy. (DOLEŽEL 1993: 44).

Vypravěči a pozorovatelé se nám dle Bootha snaží příběh převyprávět prostřednictvím scény, či pomocí shrnutí. Nejčastější je však kombinace obojího. (BOOTH 2007: 45).

Ve zpravodajství (na rozdíl od publicistiky, která je často psána z pohledu konkrétního novináře a je tedy velmi subjektivní) bývá vypravěč nedramatizovaný. Předkládá čtenářům výlučně er-formou danou zprávu, aniž by měl sám naznačovat svou existenci. Tento fakt vyplývá z jednoho požadavků kladených na zpravodajství – objektivity. Pokud má být zpráva

objektivní, neměla by být znatelná její zprostředkovanost. Vypravěč sice ve zpravodajství nikdy nemůže být vševědoucí, neměl by ale čtenáře zahlcovat vlastními domněnkami a nepotvrzenými informacemi. (OSVALDOVÁ 2011: 20)

2.1.3.2 Fokalizace

Fokalizace je perspektiva, v jejímž rámci jsou vyprávěné situace a události prezentovány. Rimmon-Kenanová rozlišuje fokalizátora vnitřního a vnějšího, přičemž zatímco vnější fokalizátor odpovídá vypravěči, vnitřní fokalizace je umístěna uvnitř představovaných událostí a obvykle na sebe bere podobu postavy-fokalizátora. (RIMMON-KENANOVÁ 2001: 84)

Genette ve svém pojetí fokalizaci chápe jako restriktivní výběr a omezení množství narativních informací. Na základě jeho teorie existují tři druhy fokalizace, a to nulová, kde se konstituuje vševědoucí vypravěč, který by měl zprostředkovávat fikční svět absolutně, neomezeně. Druhým typem je interně fokalizovaný narativ, který sestává z omezených narativních informací: události příběhu jsou prezentovány z pozice jedné (fixní) či vícero postav (variabilní, multiplicitní). Třetí typ představuje vnější fokalizace, k níž má docházet, když se pozice, z níž jsou události nahlíženy, nachází uvnitř světa příběhu, ale není totožná s žádnou z postav. (KUBÍČEK 2013: 149).

Fokalizovaný narativ musí být identifikovatelný na základě přítomnosti určitých jazykových znaků. (HRABAL 2011: 138) Fokalizaci značí modalita, citově zabarvená substantiva či hodnotící adjektiva, idiolekt, „lexikální lokalizátory (zde, odsud, ad.) či některá adverbia (vedle, naproti ad.) a některé předložkové výrazy spojené se substantivy (na tomto místě ad.), jež plní funkci lexikálních lokalizátorů, a stejně tak i časové orientátory (teď, zítra, včera).“ (HRABAL 2011: 181)

Toto pojetí fokalizace neumožňuje vytvoření žádné typologie: k fokalizaci buď dochází, nebo nikoli, ale je to stále týž jev. Fokalizace může nastávat samozřejmě v rámci různých typů narativu a může plnit různou funkci, což však nezakládá žádnou typologii fokalizace. V jednom narativu se může objevit jeden či více fokálních subjektů, stále se však jedná o týž typ fokalizace. (HRABAL 2011: 143) Takové narativy, v nichž nedochází k rozpolcení subjektu vyprávění a subjektu fokalizace, pak považujeme ze nefokalizovaná vyprávění. (HRABAL 2011: 59)

Novinové zpravodajství by mělo spadat mezi nefokalizované výpovědi. Subjektivita a osobní náhled je dovolen pouze v případě přímé řeči. Výjimkou podle žurnalistických zásad mohou být pouze texty, které žánrově spadají na pomezí zpravodajství a žurnalistiky, jako jsou např. reportáže. Tento požadavek vyplývá z pozice vypravěče, který by ve zpravodajství neměl být z důvodu zachování maximální možné objektivity znatelný. (McQUAIL 2002: 172)

2.1.3.3 Čtenář

Podle Geralda Prince je čtenář interpretem (narativního textu) nebo dokonce jeho dekodérem. Nyní můžeme hovořit o takzvaném „skutečném čtenáři“. Skutečný čtenář však není jediným čtenářem textu. Prince dále rozvíjí teorii takzvaného „narativního adresáta“. „Vypravěč může své vyprávění zdánlivě adresovat sám sobě. Občas je jeho vyprávění určeno jednomu příjemci, a dostane se do rukou jiného. Často vypravěč adresuje své vyprávění příjemci, který není zobrazen jako postava, jakémusi potenciálnímu reálnému příjemci“. (PRINCE 2003: 117)

Ve zpravodajských denících dochází na základě implikovaného čtenáře k výstavbě konkrétní zprávy i celkového obsahu periodika tak, aby odpovídala jeho představám. Čtenář je tak pro tvorbu komerčních médií zcela zásadní. Jak v rozhovoru pro internetový portál MF DNES uvedl šéfredaktor bulvárního magazínu Extra.cz Pavel Novotný, obsah komerčních médií vytvářejí čtenáři, nikoliv jejich tvůrci: „Čtenost pozorujeme v reálném čase,“ vysvětlil fungování dnešních médií Novotný. (ČERNÁ 2014)

Díky internetu vznikají studie a přehledy mapující, jaké prostředky čtenáře přilákají, a ty se následně promítají i do tištěných médií. Týká se to zejména oblasti titulků, které jsou obvykle prvním, co si čtenář přečte, a rozhodují tak o tom, zda bude ve čtení dále pokračovat. Vysledované „úspěšné titulky“ se poté promítají do běžné žurnalistické praxe v seriózních i bulvárních médiích. (KASÍK 2009)

2.1.3.4 Pořádek, trvání, frekvence

Vztah událostí příběhu s jejich pozicí v diskurzu (tedy z místa, z něhož se odvozuje podoba osnovy) charakterizuje Genette prostřednictvím tří základních kategorií: pořádku, trvání a frekvence. Pořádek určuje vztah posloupnosti událostí příběhu a způsob, jakým je tento pořádek přeskupen diskurzem (v osnovu). Tzv. analepse některé události příběhu, které už dávno proběhly, prezentuje v diskurzu až zpětně. Opačný postup volí prolepse. (GENETTE 1983)

V žurnalistice je sice žádoucí, aby byla zpráva pro lepší přehlednost a orientaci čtenáře sestavena chronologicky, stejně tak ale musí být dodržena struktura obrácené pyramidy, preferované je tedy informace uvádět v pořadí na základě důležitosti. V úvodu zprávy proto bývá shrnutí události, po kterém následují analepse, ve kterých se redaktor vrací k méně podstatným faktům. Prolepse jsou méně časté, důvodem je charakter zpráv – nejdůležitější informace jsou uvedeny hned v počátku zprávy a není zde pak prostor odkazovat na budoucnost. Účelem žurnalistiky také není čtenáře prolepsemi napínat, relevantní informace musí být uvedeny pokud možno v úvodu zprávy. (BARTOŠEK 2002: 54)

Druhou kategorií popisující vztah příběhu a diskurzu je trvání.

Scéna je případem, kdy doba čtení událostí v diskurzu odpovídá době probíhajících událostí v příběhu. Ve scéně si čas diskurzu s časem příběhu odpovídají. Vztah času událostí probíhajících v příběhu a v diskurzu nemusí být nutně symetrický, ale často se vychyluje jedním nebo druhým směrem. Buďto jsou události příběhu diskurzem zkráceny a pak máme co dočinění s tzv. shrnutím, nebo jsou úplně vynechány. Takové vynechání Genette označuje jako elipsu. V elipse čas příběhu sice stále plyne, ale v diskurzu mu není dán žádný prostor. Naproti tomu existují dva možné způsoby, jak se čas diskurzu vůči času příběhu může roztáhnout a to buď tzv. protažením, kdy čas diskurzu plyne pomaleji než čas samotných událostí, nebo prostřednictvím tzv. pauzy, v níž čas příběhu stojí na místě. (GENETTE 1983)

Třetí způsob, jak poměřovat události příběhu se způsobem jejich zobrazení v diskurzu, leží podle Genetta v kategorii frekvence. Singulativní, kdy jedné události odpovídá jedno zobrazení v diskurzu, multi-singulativní, kde diskurz obsahuje několik zmínek o událostech v příběhu, z nichž každá se týká jistého okamžiku příběhu. V případě repetitivní frekvence je jedna událost v diskurzu zobrazena několikrát a konečně v iterativním typu jedna zmínka v diskurzu odpovídá hned několika událostem. (GENETTE 1983)

V žurnalistice zejména dochází k singulativnímu zobrazení událostí, naopak zcela nežádoucí je repetitivní frekvence, která působí jen coby zbytečná umělá výplň zprávy, která má přinášet aktuality a neopakovat již řečené.

2.1.4 Vypravěčské způsoby

Objektivní er-forma, která je primárním vypravěčským způsobem v novinovém zpravodajství, je zaměřena na zobrazovací funkci. Vypravěč rétorické er-formy je nositelem funkce konstrukční, kontrolní a interpretační, tudíž konstruuje fikční svět. Je anonymního

charakteru a stojí mimo tento fikční svět. Naproti tomu subjektivní er-forma si přisvojuje primární vypravěčské funkce. V praxi jde o tzv. smíšenou řeč.

Ich-forma je oproti tomu adaptací přímé řeči, což znamená, že promluva postavy přejímá primární vypravěčské funkce. V novinových článcích se může objevovat v textech, které stojí na pomezí zpravodajství a publicistiky, jako jsou reportáže. V tomto případě může autor využít také objektivní ich-formu. V tomto případě jsou potlačeny veškeré akční a interpretační funkce vypravěčského subjektu – což způsobí umělou a nepřírozenou desubjektivizaci subjektu. Postava je konstruktérem fikčního světa, ale zaujímá roli neúčastněného a chladného pozorovatele. Nezasahuje do vyprávění a nikterak situaci nehodnotí. (DOLEŽEL 1993: 44-50)

2.2 Média, žurnalistika, zpravodajství

2.2.1 Funkce médií

Mluvíme-li o funkci narativu ve zpravodajství, je třeba specifikovat, k čemu vlastně média mají doopravdy být, co skutečně dělají a jaký se zdá být účel jejich existence. Funkce médií se mění v závislosti na typu uspořádání společnosti, kulturním kontextu a sociálních, politických a ekonomických podmínkách.

Burton ve svém *Úvodu do studia médií* (2001) stanovuje následující funkce médií:

Zábavní funkce

Média poskytují publiku zábavu a rozptýlení.

- Zábavní funkce nabízejí publiku zdravé pobavení a potěšení.
- Zábavní funkce odvádějí pozornost publika od vážných sociálních problémů a nerovností.

Informační funkce

Média poskytují publiku nezbytné informace o světě.

- Informační funkce médií pomáhají publiku utvářet si představu o světě a jeho geografické, společenské a politické existenci.
- Informační funkce médií strukturují publiku určitý pohled na svět a svým způsobem publikum pacifikují.

Kulturní funkce

Média předkládají publiku materiály, v nichž se odráží naše kultura a jež se stávají její součástí.

- Materiály udržují a předávají dál naši kulturu - zajišťují tak kultuře kontinuitu.
- Materiály vytvářejí masovou kulturu na úkor rozmanitosti subkultur.
- Materiály udržují v oblasti kultury společnosti daný stav, ale také podporují vůli po změně a růstu.

Sociální funkce

Média poskytují publiku příklady života společnosti, jejího jednání, společenské interakce a společenských skupin.

- Příklady přispívají k naší socializaci, nabízejí příjemcům představy a vztahy, jejichž pochopení a zvládnutí jim pomáhá úspěšně jednat jako členům společnosti.
- Příklady přispívají k socializaci příjemců, nabízejí jim představy a vztahy, které je vedou k tomu, že nabízené názhledy na společnost chápou jako přirozené, a brání jim, aby se chovali jinak a osvojovali si alternativní názory.
- Příklady slouží jako jistý typ návodu k tomu, čemu se říká „korelace“, tedy ke způsobu, jak si vykládat vztahy mezi jednotlivými událostmi. Slouží k tomu, aby si příjemci dokázali dávat dohromady události a významy a skládat z nich představu o tom, jaká společnost je a co z toho pro ně vyplývá.

Politické funkce

Média poskytují příjemcům představu o politických událostech, tématech a aktivitách.

- Tato představa jim umožňuje pochopit, jak v jejich společnosti politika funguje a jak si lze počínat konstruktivněji v politickém procesu (například v rozhodování při volbách).
- Tato představa poskytuje iluzi, že se příjemci podílejí na politickém procesu, ale ve skutečnosti jim vnucuje autoritu těch, kteří o jejich životech rozhodují, aniž jsou v tomto konání jakkoliv zpochybnováni.
- Média jsou schopna mobilizovat veřejné mínění. To znamená, že jsou schopna přilákat pozornost k něčemu, o čem veřejnost doposud nepřemýšlela, a dokážou naznačit způsoby, jak na příslušné téma nahlížet. Tím jsou média také schopna formovat názory na politické události a témata.
- Zvláště v období války mohou média plnit propagandistickou funkci, mimo jiné také proto, že vláda ovládá příslušné informační zdroje.

Vztah mezi médiem a jeho publikem je v nejlepší slova smyslu vztah smluvní. Lidé si kupují noviny (nebo platí koncesionářské poplatky, popřípadě sledují komerční televizi a

přispívají na její provoz v ceně kupovaných výrobků), jelikož věří, že příslušné médium pro ně některou z uvedených funkcí plní. (BURTON 2001: 142-3)

2.2.2 Zpravodajství

Publicistický styl, jak ho definuje Jílek (2009: 72) zahrnuje veškerá sdělení produkovaná širokou množinou původců, novináři, státními orgány, politiky, stranami, sdruženími, výrobními podniky, občany aj., která jsou určena veřejnosti, širokému (heterogennímu, disperznímu), popřípadě určitým způsobem na základě zájmů, názorů atd. vymezenému publiku.

Do rámce takto pojatého publicistického stylu náleží zřetelně komunikáty, které nejsou primárně žurnalistické, byť mohou být žurnalisty dále zpracovány, či v médiích pouze zveřejněny.

Takto pojatou publicistickou oblast lze podle Jílka (2009: 73) dělit na dílčí oblast:

- zpravodajství, která představuje zpředmětnění informativní funkce;
- publicistickou (v užším smyslu slova), která představuje zpředmětnění široké persvazivní a získávací funkce, ovšem za spolupůsobení funkce informativní;
- beletrizující, u níž je uváděno propojení funkce persvazivní a estetické.

Dílčí oblast zpravodajská - informační

Cílem dílčí oblasti zpravodajské je podat věcné informace o nových či aktuálních jevech a událostech, o nichž si příjemci přejí být či by měli být informováni, popřípadě o tom, co by je mohlo zajímat. Ve srovnání s ostatními dílčími oblastmi vykazuje zpravodajství vysokou míru normovanosti. (JÍLEK 2009: 77)

Žurnalistická sdělení mají svou strukturu (kompozici). Čím je sdělení rozsáhlejší a obsahově nasycenější, tím hlubší je jeho horizontální a vertikální členění. Protože tvorba textů probíhá v čase, určují se i jejich postupy.

Jak píše Bartošek (2002), ve zpravodajství převládá informační postup. Zprávy jsou stručné a srozumitelné, objektivní, zakotvené v čase i v místě. Vzájemný obsahový vztah jednotlivých zpravodajských sdělení je malý, proto jejich posloupnost ve zpravodajských celcích je poměrně libovolná. (BARTOŠEK 2002: 46)

Vyprávěcí postup, který se ve zpravodajství také objevuje, je nejrozvinutější a nejsložitější. Na rozdíl od informace má svého vypravěče a své postavy. Je také subjektivní, proto může užívat i specifických a individuálních jazykových prostředků. Děj postupuje buď v souladu s přirozeným časem, anebo je různě modifikován, aby vzbudil napětí, vyzvedl pointu nebo působil esteticky; proto vyprávění může začít i od konce příběhu. Na rozdíl od čistě informačního postupu se děj více uvádí v souvislostech než v podrobnostech. Podobně jako zpráva i vyprávění je zakotveno v čase, je konkrétní a dynamické; vystupuje v něm více lidí.

Popisný postup se zaměřuje na výčet vlastností a znaků; následnost dílčích témat je volnější, časově je méně omezený až nadčasový (gnómický). Slovesa se užívají převážně ve třetí osobě přítomného času, role vypravěče a postav je mizivá. Popis je statický, může být subjektivní i objektivní.

Výkladový postup má nejnáročnější strukturu, protože usiluje o přesné zobrazení věci a osob i vztahů mezi nimi. Podrobněji vysvětluje, je objektivní a nadčasový. Dílčí témata výkladu nesnášejí libovolnou posloupnost (zaměnitelnost). Jazyk je spisovný, odborný a výstižný.

Dialogický postup je zvláštní tím, že v něm vystupují vždy nejméně dvě osoby. Je zakotven situačně (tematicky, časově i místně) a silně se při něm projevují mimojazykové prostředky. Důležitý je i podíl účastníků na komunikaci: vyrovnaný (symetrický) je při besedách, nesymetrický při interview (stručné otázky a obsáhlejší odpovědi). Dialogické postupy se v žurnalistice užívají v reportážích, besedách, polemikách aj. (BARTOŠEK 2002: 46)

Zejména u tzv. závažných zpráv je důležité dodržování zásad nestrannosti a objektivity. Závažné zprávy se týkají politiky, hospodářství, jednání mocných a záležitostí mezinárodního významu, tedy těch aspektů veřejného života jistého národa, které nejvýrazněji ovlivňují život občanů. Protipól závažných zpráv tvoří zprávy nezávažné, pojednávající o věcech, které „zajímají lidi“ – o slavných lidech, zločinech, regionálních novinkách a kuriozitách. Lehké zprávy se tradičně píše stylem, který používá narativní prostředky. Užití narativních struktur a prostředků u tohoto typu zpráv je vnímáno jako přijatelné děle, než je tomu v případě tzv. závažných zpráv, tedy politických a ekonomických událostí, jimiž zpravodajský přehled obvykle začíná. (DUNNOVÁ 2009)

2.2.3 Příběh v žurnalistice

Mediální produkty sice mají tendenci se různým způsobem vyhraňovat a sdružovat podle žánrů (thrillery, „mýdlové opery“ apod.), podle způsobu zpracování (inscenace, dokumenty), podle cílového publika (sportovní fanoušci, dospívající dívky) či podle celkové struktury (po nejdůležitějších zprávách z domova následuje stránka zpráv ze zahraničí, po hlavní zpravodajské relaci zábavní pořad a po něm film apod.), ale principy výstavby mediálních textů často přechází z jednoho typu textu do druhého. Sdružování mediálních produktů je vedeno snahou přilákat co největší počet příjemců, zvýšit počet prodaných výtisků, sledovanost či poslechovost a maximalizovat tak zisky. (BURTON 2001: 216)

Tento postup způsobuje, že celý proces mediální komunikace může probíhat hladce, bez klopýtání a co nejúčinněji a příjemci je velmi účinně nabídnuto poselství obsažené v produktech. Jestliže existuje nějaký výrobní proces, tedy opakující se kroky vedoucí k dokončení produktu, pak existuje i proces vedoucí k produkci poselství. Je to výrobní proces tvorby a posilování hodnot a základní technologií tohoto procesu je vyprávění. (BURTON 2001: 216)

Média nabízejí příběhy. Tyto příběhy ale vycházejí z faktického, věcně podloženého materiálu. Z pohledu mediálních studií by bylo výhodnější mluvit o „vyprávění“ čili „naraci“. Média jsou plná nejrůznějších druhů narace, a to mimo jiné proto, že musí předkládat materiál po částech jdoucích po sobě, v jednotlivých sekvencích. Stejně jako rozhlasová či televizní hra představí na začátku (v expozici) postavy a prostředí, uvede článek na začátku téma. Stejně jako hra postupuje ke kolizi a dalším dějovým sekvencím, rozevírá článek před čtenářem jednotlivá dílčí témata a vyjadřuje se k nim. Ať mluvíme o fikci nebo o nefiktivním obsahu, vždy mluvíme o vyprávění. (BURTON 2001: 216)

Zprávy vypráví příběhy a jsou nositeli významů. Podle Bella se zpráva skládá ze tří hlavních složek: abstraktu (který je shodný s pojmem úvod), atribuce (komu je zpráva připsána) a samotného příběhu. (BELL 1998: 67) „Ačkoli je zpravodajství prisuzována primární funkce zprostředkovávat objektivní informace o aktuálním dění ve společnosti, je také opakujícím se vypravěčem příběhu, které mají svou (do určité míry) ustálenou strukturu a pravidla uspořádání.“ (TRAMPOTA 2006: 59)

O tom, co z téměř nekonečné množiny dění kolem nás pronikne na stránky novin, rozhodují redaktoři a editoři na základě určitých kritérií, které jsou označovány za tzv.

zpravodajské hodnoty. Právě přítomnost zpravodajských hodnot dělá z tuctové události zprávu. Lynette Sheridan Burns (2004) vykládá zpravodajské hodnoty jako „témata, o nichž se ví, že zaujmou publikum sdělovacích prostředků. Většinou se má za to, že lidé na celém světě se více zajímají o věci, které se jich přímo dotýkají. Právě proto je smrt pěti lidí v obci pro obec zpravodajsky zajímavější než smrt pěti set lidí ve vzdálené cizí zemi. Stejně silná hodnota je připisována informacím, které by se publika mohly přímo dotýkat v budoucnosti, a informacím o věcech, jež by mohly případně způsobit škodu.“ (BURNS 2004: 63)

Základními zpravodajskými hodnotami podle Burnse (2004) jsou: dopad, časový rozměr, blízkost, konflikt, naléhavost, novost a relativita. Ač další odborníci používají více či méně obměněná rozlišení, jejich vidění se v důležité zpravodajské hodnotě překrývá. Jde o blízkost. (BURNS 2004: 63)

Právě lidské příběhy tak jsou mocným nástrojem novináře. Jedním z účinných způsobů, jak udržet pozornost čtenářů, je využití narativních postupů, vyprávění zajímavého příběhu. Silný lidský příběh je totiž čtenáři výrazně blízký. Tato skutečnost novináři umožňuje příběh použít k přiblížení jinak těžko stravitelných témat, dokreslit původně strohé zpravodajství dalším prvkem či prostě čtenáře pobavit, dojmout nebo inspirovat atraktivním lidským osudem, se kterým se dokáží ztotožnit.

„Příběhem“ se v novinářském jazyce míní vyličení skutečné události nebo přednesení zprávy. Je zřejmé, že „příběh“ v žurnalistickém smyslu je něco zcela jiného než příběh ve svých významech fikčních. „Skutečné příběhy“ zpráv nejsou vyprávěními v klasickém smyslu. (DUNNOVÁ 2009) Hlavním kritériem je zde pravdivost. Oproti klasickým fikčním vyprávěním nepřipouští novinové zpravodajství napínání čtenáře, zatajování podstatných informací, nepodstatné detaily ani opakování se v rámci jednoho článku. Zatímco v beletrii dochází k rozuzlení většinou v závěru, novinový článek často uvádí výsledek už v titulku, případně hned v prvních větách zprávy. Zprávy musí být aktuální, srozumitelné pro čtenáře a oprostěné od subjektivních názorů vypravěče. Oproti beletrii je i velmi omezené experimentování s jazykem – novinář si může dovolit použít neotřelý slovní obrat, ale zpravodajství musí zůstat snadno čitelné, aby se v něm čtenář snadno orientoval.

V novinách se na první stránce, která tradičně patří příběhům „závažných zpráv“, ve větší míře objevují různé rubriky a články pojednávající o zajímavostech, přibývá příloh věnovaných „životnímu stylu“. Jak píše Jan Boček (2011), místo formulování odvážných nových myšlenek se většina médií věnuje opakování klišé a letitých stereotypů. Novináři to

svádějí na svoje diváky, posluchače a čtenáře. „Lidi nemají rádi novinky, chtějí slyšet to, co už vědí,“ je první, co se jako začínající žurnalista dozvíte na univerzitě. Hlavně čtenáře nenutit příliš přemýšlet, média mají sloužit jako lehký dezert po snídani nebo aperitiv před obědem. A pokud už konzumentovi mermomocí chcete říct něco nového, pište o nějaké těžko uvěřitelné senzaci – ta po něm neškodně sklouzne a nenaruší jeho duševní svět. (BOČEK 2011)

Podle Bočka je jedním z viníků tohoto stavu příběh. Tato skutečnost může ale přinášet četná úskalí – jak uvádí Boček ve svém článku *Nenápadný půvab dat* (2011): Novináři se cítí být vypravěči a jsou na to pořádně hrdí. Autor textu nebo klipu má často celou story v hlavě ještě dřív, než k ní získá data; místo nich poslouží právě stereotypy, ty všechno vysvětlují. Data se pak stávají otrokem příběhu. Pokud data a příběh nejdou dohromady, většinou se musejí data přizpůsobit příběhu. (BOČEK 2011)

Pokud jde o zpravodajství, má nesporně narativní podobu. „Dějovou linii“ novin připravují editoři jednotlivých částí (například stránek) a rozhoduje o ní vedoucí redaktor, který určuje, co se do listu nakonec zařadí. Představa narace soustřeďuje pozornost na to, jakým způsobem je materiál uspořádán, aby mohl být předložen publiku ke spotřebě. Narace může udělat materiál a myšlenky v něm obsažené stravitelnějšími. To, jak příběhu porozumíme, závisí na naší schopnosti dekódovat vyprávění. (BURTON 2001: 217)

1. Narace, prostor a čas

Jednou z klíčových funkcí narace je utřídit předkládaný materiál z hlediska prostoru a času. Tím má být řečeno, že vyprávění ukazuje, kde všude se děj odehrává, kdy se odehrává a jak rychle se odehrává.

Pokud jde o čas, objevuje se opakování některých klíčových scén. Opakování deformuje tok času i tím, že je to vlastně návrat, „vzpomínka“. I zpravodajství dokáže příjemci strukturovat čas. Objevují se v něm prvky příznačné pro napínavé příběhy. Takovým prvkem je například „pokračování příště“. V nejdramatičtější okamžik končí vyprávění s tím, že bude pokračovat jindy (po reklamě, v příštím čísle, za týden, s více podrobnostmi zítra, v noční relaci apod.). Média mají mocné nástroje ovlivňující to, jak příjemce prožívá ve vyprávění čas a prostor. A to je jen jiný způsob, jak manipulovat s významem.

2. Druhy narace

V mediální produkci lze od sebe odlišit dva základní druhy narace. Prvním je vyprávění o událostech (referování) - o tom, co se stalo, a o tom, jak to šlo za sebou. Druhým je vyprávění o dramatech, které se více soustřeďuje na postavy a vývoj jejich vztahů. V tomto druhu vyprávění se narativní struktura vyznačuje takovými prvky, jako je dramatické napětí či krize ve vztazích. Typickým příkladem jsou story, případně bulvární zpravodajství zaměřené na celebrity a oběti kriminálních případů.

3. Narativní struktury

Většina vyprávěných příběhů má zřetelnou a pravidelnou kompozici. I když vyprávění nutně nemusí mít úvod, existuje řada signálů, které nám naznačí, kde je začátek a kde konec. Novinový článek začíná titulkem a je ukončen značkou, zdrojem, charakteristikou autora, grafickou linkou apod. Televizní a rozhlasové pořady začínají úvodními titulky a končí závěrečnými titulky, mohou být také rámovány znělkami. Taková základní strukturace pomáhá příjemcům předkládaný materiál pochopit.

Vědomí struktury prochází celým mediovaným sdělením. Určuje posloupnost „vyprávění“ a pomáhá příjemcům mediovanému sdělení porozumět.

Nejběžnější struktura českých deníků se vyznačuje nejdůležitějšími zprávami na první straně a nejdůležitějšími sportovními událostmi na poslední straně.

Zřetelná narativní struktura má podobnou funkci jako jakýkoliv jiný stereotyp. Nacházet známá témata na známých místech je pro příjemce pohodlné, takže ustálená narativní struktura podporuje prodej média.

Přitom je zřejmé, že kompozici mají i jednotlivé články, kupříkladu zpravodajské - od titulku přes hlavní charakteristiku události v úvodním odstavci a alternativní pohledy a hodnocení až po podružnější okolnosti.

4. Stavební prvky vyprávění

Vyprávění obsahuje prvky, které napomáhají k pochopení celého příběhu. Jejich úlohou je napomoci příjemci při orientaci v příběhu. Jedná se o škálu nástrojů, které v tomto čtenáři napomáhají. Zahrnují jak deiktické prostředky, které dění časově či prostorově ukotvují, tak

popisy, doprovodná vysvětlení a uvedení čtenáře do širší problematiky, v neposlední řadě fotografie či vyjádření různých odborníků, které čtenáři zpravodajský příběh dovysvětlují.

5. Narace a konvence

Vyprávění je také komunikační norma a podléhá ustáleným pravidlům. Je důležité, aby ti, kdo mediované produkty vyrábějí, sdíleli tato pravidla s těmi, kdo je přijímají a dekodují jejich obsahy. Jedině tato podmínka může zajistit porozumění. Nekonvenční vyprávění (tedy neobvyklé užití pravidel) může být matoucí, nepříjemné a zneklidňující. V novinovém zpravodajství se to projevuje nejen ustálenou strukturou článku (obrácená pyramida), ale i častou automatizací.

6. Narace a čtenář

Narace je schopna zajistit, aby si příjemci k příběhu vytvořili vztah. Základním typem vztahu je objektivní či subjektivní postoj. V prvním případě zůstává původce sdělení stát mimo děj, ve druhém případě může být do děje vtažen. Je dokonce možné, že se tyto dva postoje prostřídají během jednoho výjevu. Možnost střídání subjektivní a objektivní narace je typická především pro fiktivní příběhy, ale promítá se i do „objektivních“ žánrů, jako je zpravodajství. Tištěná média dosahují podobného účinku střídáním *er*-formy a *ich*-formy. Noviny se ale ve zpravodajských částech snaží držet vyprávění ve třetí osobě, protože je to jedna z konvencí, kterou čtenáři vnímají jako známku objektivity. *Ich*-forma je využívána v přímé řeči. (BURTON 2001: 218-233)

2.2.4 Zpravodajské žánry

Identifikace textu jako útvaru příslušejícího k určitému žánru může čtenáři (případně posluchači nebo divákovi) napomoci při usuzování ohledně vztahu daného textu ke skutečnosti, především pak při rozhodování, zda se jedná o fikci, či nikoli. Zprávu řadíme ke zřetelně nefikčním žánrům. Že zpráva nemá charakter fikce, však neznamená, že neuvžívá narativu, byť si narativ (vyprávění příběhu) často spojujeme s něčím vymyšleným, s čímisi, co vzniklo jako produkt naší představivosti. (BARTOŠEK 2002: 45)

Následující rozdělení vychází z knihy *Lexikologie a stylistika* (JÍLEK 2005: 117-124):

Zpráva v základní podobě

Zpráva v základní podobě bývá také označovaná jako ryzí. Jedná se o nerozsáhlé sdělení, jehož úkolem je odpovědět na základní zpravodajské otázky kdo, co, kde, kdy. Užívá čistě věcného informačního postupu, zpravuje o jednom hlavním faktu a vykazuje kompoziční a grafickou stabilitu – je podána zpravidla v jednom odstavci a s jedním titulkem (tj. bez nadtitulků a podtitulků).

Rozšířené zprávy

Rozšířené zprávy představují texty, které kromě základních informací odpovídají na otázky jak a proč, dále rozvádí hlavní fakta pomocí dalších skutečností. Na rozdíl od zprávy v základní podobě využívají vedle informační i linie popisné, jádrem ovšem zůstává sdělení faktů.

Elementárním požadavkem je zde, jak vyplývá ze samotného názvu (obrácená pyramida), řazení informací se snižující se důležitostí, což v případě potřeby umožňuje text od konce krátit. Základní informace jsou zařazeny v čele zprávy, přičemž dále následují a střídají se objektivizované slovní reakce osob, které mají k tématu vztah, a rozšiřující informace s klesající důležitostí, a to až k nejširším souvislostem v pozadí.

Story (příběh)

Chápání žánru je v žurnalistické praxi, ale i v teoretické literatuře značně široké, story bývá umísťována na pomezí zpravodajství a publicistiky. Řada novinářů považuje story za čistě zpravodajský žánr. Za story je považována škála textů, které jsou označovány jako tzv. „human interest story“. Jde o univerzální označení sdělení, která informace vztahují k jedinci a která se z hlediska kompozičního pohybují v rozmezí od objektivizovaných publicistických referátů, případně zpráv, jejichž rozšiřující složku tvoří informace o situaci jednotlivců, až po subjektivizované žánrově nezačlenitelné texty kombinující subjektivní úseky s úseky objektivizovanými citacemi.

Základem je slohový postup vyprávěcí, text však není tak rozsáhlý, jako je tomu u povídek. Story vychází ze skutečnosti a pojednává o skutečných osobách, o jejich činech, situacích, ve kterých se ocitly, událostech, které prožily atd. Cílem může být představit zajímavou osobu, doložit na příběhu jednotlivce společenský jev, problém, přiblížit dopad určité události na konkrétního člověka. Z charakteru tématu pak vychází možné funkce

příběhů, které mohou být informativní a zábavní (např. příběhy známých či zajímavých osobností), případně i persvazivní, nebo dokonce získávací (např. příběh postiženého člověka). (JÍLEK 2009: 148)

Určitou podrobnější definici najdeme také u Bartoška, který za žánr story považuje žurnalistický příběh neboli „reportáž s vyprávěcí technikou a se stylem literárních prostředků.“ Smyslem story by mělo dle Bartoškova výkladu být „každou událost podat napínavě, s bohatým využitím faktů, překvapivě.“ Bartošek se rovněž věnuje způsobu zpracování story: „Má být výrazně konkrétní nebo symbolicky a citově laděná víc než dříve. Má to být literatura – ale pravdivá.“ (BARTOŠEK 2002: 55)

Bartošek uvádí, že novináři začali story ve větší míře uveřejňovat, když narazili na obtíže investigativní žurnalistiky. Story „líčí nedbalost, zločinnost, byrokracii a jiné hříchy dnešního světa zevnitř: přináší vylíčení příhod jednotlivců, kteří se bezprostředně, konkrétně a jednoznačně střetli se zajímavými fakty“. Umožňuje tak novináři, aby se kryl. Tím, kdo se pod uvedená tvrzení podepisuje, totiž není on sám, ale hrdina příběhu. Story tak může fungovat jako alternativa pátrání. Z hlediska novinářské práce je navíc tvorba story jednodušší. Autor nemusí nic prohlašovat, protože to za něj provede autenticky hrdina jeho příběhu. Story tak zpravidla nejsou napadány „dotčenými“ tolik jako klasické autorské reportáže. (BARTOŠEK 1995: 18-19)

Bartošek řadí příběh ve své publikaci *Žurnalistika, úvod do studia* (1997) mezi nové publicistické žánry, které obohacují tradiční útvary, jakými jsou například úvodník, komentář, glosa, recenze, reportáž či interview atp. Bartošek dále uvádí, že příběh získal významné místo na hranici zpravodajství a publicistiky. Doplňuje obecná sdělení o podstatě událostí vylíčením prožitků a pocitů zúčastněných jednotlivců. (BARTOŠEK 1997: 65)

3 Metodologie

3.1 Cíl výzkumu

Jelikož je narativ nedílnou součástí novinového zpravodajství, zaměří se následující analýza na způsob, jakým je s ním pracováno. V této analýze bude zkoumáno, zda ve sledovaném období média dodržovala předpoklady stanovené v teoretické části práce. Pozornost bude zaměřena na pojetí narativu v jednotlivých zprávách, konkrétně v čem se toto pojetí odklání od zpravodajských zásad, na užití jazykové prostředky a způsob, jak novináři v článcích pracují s narativními kategoriemi. Sledované postupy budou znázorněny na příkladech z konkrétních zpráv.

Cílem analýzy bude zhodnotit, jakou má takto užívaný narativ ve zpravodajství funkci, a to pomocí výzkumných otázek. Bude zhodnoceno, jakým způsobem s narativem pracují obě periodika zvláště a k jakým účelům je zde narativu užíváno. Srovnána budou také obě periodika zároveň.

3.2 Metoda výzkumu

Jako výzkumná metoda byla zvolena analýza. Ta spočívá v rozdělení celku na jeho komponenty a zkoumání, jak tyto komponenty fungují jako relativně samostatné prvky a jaké jsou mezi nimi vztahy. (HENDL 2005: 35) Dvě hlavní kategorie metodologických přístupů tvoří kvalitativní a kvantitativní výzkumné strategie. (HENDL 2005: 40) V této práci bude použita kvalitativní analýza.

Kvalitativní výzkum lze definovat různými způsoby, jelikož názory na jeho vymezení a provádění jsou mezi odborníky rozdílné. Hendl (2005) uvádí jeden z názorů, že může jít o jakýkoliv výzkum, který nedosahuje výsledků pomocí jakýchkoliv způsobů kvantifikace. (HENDL, 2005: 50) Creswell (1998) podává definici takto: „Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“ (CRESWELL 1998: 12)

Nejvhodnějším postupem kvalitativního výzkumu je v tomto případě zkoumání dokumentů.

3.3 Vzorek

Jako vzorek měly být zvoleny dva celostátní deníky, jeden seriózní a jeden bulvární. Rozhodujícím faktorem pro volbu periodik byl náklad, který určuje čtenost daného periodika.

Z českých bulvárních deníků byl tedy jako nejčtenější český deník vybrán Blesk. Problematičtější byla volba seriózního média, které u nás mezi deníky v čistě seriózní formě neexistují. Jak tvrdí Karel Hvižd'ala v rozhovoru pro Českou televizi, od chvíle, kdy Hospodářské noviny v roce 2009 změnil layout a snížily tištěný obsah skoro o třetinu, u nás existují pouze populární deníky, které označuje jako „popnoviny“, a skutečně seriózní deník by se v České republice neuživil. (ČT24 2010)

Byla proto vybrána Mladá fronta DNES, která ačkoliv nemůže být považována za čistě seriózní deník, má náklad srovnatelný s Bleskem a neřadí se mezi bulvární média.

Oba deníky vycházejí od pondělí do soboty. Za zkoumané období byl zvolen měsíc březen 2013, tedy od 1. března do 31. března 2013. Toto období by mělo být dostatečně rozsáhlé, aby splnilo účel této analýzy. Měsíc březen 2013 byl vybrán kvůli významným událostem (volba českého prezidenta a nástup nového papeže), jimž se věnovala obě média a na kterých může být užití narativu patřičně ilustrováno.

3.4 Postup

K zodpovězení daných otázek poslouží vybrané deníky MF DNES a Blesk. V celém zkoumaném období budou zkoumány články z hlediska užití narativu a prostředků, kterými narativity dosahují.

Zprávy budou nejprve zhodnoceny z hlediska rubriky, ve které se vyskytují. Zkoumána budou obě periodika současně a budou tak i srovnána nejen z hlediska, nakořik se narativity liší v jednotlivých rubrikách, ale i ve způsobech užití.

Zvlášť budou zkoumány úvodní strany Mladé fronty DNES, kde jsou otiskovány pouze části nejdůležitějších či nejzajímavějších článků. Bude sledováno, jak je v nich narativ užíván, jestli se liší od zbylé části deníku, a jakou by zde mohl plnit funkci.

Zprávy budou zhodnoceny také na základě své délky. Zvlášť budou zhodnoceny zprávy typu story, tedy životní příběhy. Zkoumáno bude, zda se v denících vůbec vyskytují, pokud

ano, tak v jakých druzích zpráv a k čemu může zpracování tímto způsobem sloužit. Oba deníky budou opět vzájemně srovnány.

Zjištění budou následně shrnuta v samostatném závěru.

3.5 Hlavní výzkumná otázka

„Jaká je funkce narativu v českém novinovém zpravodajství?“

3.6 Dílčí výzkumné otázky

Výzkumná otázka 1: Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?

Výzkumná otázka 2: Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?

Výzkumná otázka 3: Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?

Výzkumná otázka 4: Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?

Výzkumná otázka 5: Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?

4 Praktická část

4.1 Analytická část

4.1.1 Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?

MF DNES je největší nebulvární celostátní deník v České republice. Jak sám uvádí, čtenářům přináší aktuální a kvalitní zpravodajství, užitečné servisní informace i oddechové čtení ve specializovaných přílohách a magazínech. Periodikum obsahuje rubriky Z domova, Ze světa, Sport, Kultura a Ekonomika. To nejdůležitější z nich čtenář nalezne na úvodní straně (zejména zprávy z domova a ze světa, objevují se tu ale i ty z prostředí kultury, sportu a ekonomiky). Můžeme očekávat, že nejvíc vyprávěcích postupů, které se svým pojetím blíží beletrii, nalezneme v rubrice Sport, nejméně naopak v rubrice Ekonomika. Toto očekávání vyplývá zejména z charakteristických rysů, kterými se sportovní zpravodajství vyznačuje – volnější styl psaní, podrobné líčení dramatických zásahů. Oproti tomu ekonomické zprávy se většinou omezují na velmi strohé, neemotivní popisy a shrnutí.

Deník Blesk sám sebe prezentuje jako nejprodávanější a nejčtenější celostátní deník v České republice, který přináší přehledné aktuální zpravodajství a zajímavosti z domova i ze světa. Zde nalezneme rubriky Politika, Čechy/Morava, Společnost, Sport a Zahraničí. I zde očekáváme, že nejnarativnější bude rubrika Sport.

Ačkoliv se nejedná o samostatnou rubriku, zvláště budou vyčleněny kriminální zprávy, které v deníku Blesk dostávají na rozdíl od MF DNES mnoho prostoru, a to v rubrice Čechy/Morava.

4.1.1.1 Sport

Rubrika Sport nabízela pojetí zpráv, které se oproti žádané podobě zpravodajství v mnohém vymykalo. Zprávy se většinou týkají známých sportovců, kteří figurovali jako hrdinové příběhu, a sportovní události byly často zaznamenány velmi dramaticky, aby patřičně vyjádřily dění na hřištích či zvraty v pořadí sportovců.

Rubrika se vyznačovala především svým užitím scén. Ty se zde objevovaly nejvíce ze všech ostatních rubrik, a to u obou deníků, často zabíraly i několik odstavců. Redaktoři je

využívali pro popis akčních sportovních závodů či utkání. Objevovaly se i pauzy a shrnutí, právě rubrika Sport ale dávala nejvíce prostoru protažením a scénám.

Jak lze sledovat na příkladech, sportovní články byly často subjektivní, popisovaly prožívání sportovce včetně jeho vnitřní řeči, např. v článku „*Matura: Páté místo je z říše snů*“:

Byl dvanáctý po prvním kole. Na nájezdu si řekl: „Útok na medaili mi nevyjde. Zkusím první desítku.“ Potom se nahoře, na nájezdové věži, Jan Matura usmál. Jen malinko, ne pro kamery, ale sám pro sebe. (...) Letěl daleko, velmi daleko. Až na 132,5 metru. Pět vystřelili nad hlavu on i kouč Jiroutek. „Honza Maturáááá,“ křičel hlasatel. Vedl. Usedl do křesla pro lídra, hvězdy jeho byznysu skákaly, ale neskákaly tak daleko. Chvíli na tabuli svítilo: 1. Matura, 2. Ammann, 3. Shllerenzauer. (MF DNES, 1.3.2013)

V rubrice Sport (jako v jediné v deníku MF DNES) docházelo k jevu, který je specifický pro uměleckou literaturu, v žurnalistice však není vhodný, a to uvádění nadbytečných informací. Ačkoliv pro čtenáře není nijak informačně přínosné vědět, zda se sportovec na nájezdové věži usmál, autor článku tento detail do textu vložil.

Autor článku dává najevo vlastní názory, rozčilení či naopak radost ze sportovních výsledků. Rozdílnost sportovní rubriky je tedy velmi patrná, jelikož autor zveřejňuje své vlastní stanovisko, ačkoliv tím porušuje zpravodajské zásady. V rubrice Sport se však subjektivně laděné vyprávění objevuje zcela opakovaně:

Takové lajdáctví! štvalo Vrbu. Plzeň už vede jen o bod

David Limberský se za stavu 1:1 rozbíhá na penaltu, před míčem zpomalí, nechá brankáře padnout k zemi, podebere míč a „panenkovsky“ ho obloučkem posílá... Do sítě? Ne, do břevna! Sám si odražený balon doběhne a napálí ho do brány, ale proč se – proboha! – raduje?! Plzeňský obránce snad neví, že exekutor pokutového kopu nesmí skórovat, pokud se míče nedotkne gólman? Radosti je brzy konec, následuje rozmrzelost. (MF DNES, 4.3.2013)

Zatímco u prvního případu narativ zpřístupnil čtenáři prožívání samotného sportovce a jeho úspěch, který takto čtenář může prožít s ním, ve druhém případě novinář popsal tutéž atmosféru, která musela po sportovcově chybě nastat mezi fanoušky na tribuně, kde (vzhledem k použití vykřičníků a nechápavých otázek) musely v tu chvíli zavládnout velmi

silné emoce. Články jsou tedy koncipovány způsobem, který čtenáři zprostředkuje radost či vztek, které se v tu chvíli odehrávaly.

Vzhledem k výsledkům, které autor předem zná, se zde kromě analepsí uplatňují také prolepse, kdy autor již předem oznamuje např. marnost sportovcova snažení. Ke sportovnímu zpravodajství patří také časté expresivní výrazy a množství emotivních zvolání. Rubrika se tedy vyznačuje větší narativností, a to jak užívanými výrazy, tak množstvím dramaticky popisovaných scén, které zahrnovaly nejen detailní vyličení děje, ale i prožívání fanouška na tribuně.

Rozdíl mezi deníky byl nejen v tematice zpráv (Blesk volil raději skandální události, případně rodinné poměry sportovců), ale i v množství expresivních výrazů, které Blesk užíval ještě více než MF DNES. Častěji také užíval hodnotící adjektiva (mnohdy redundantní) a emotivně zbarvené věty, objevovaly se také vulgarity, např. v článku „*Toho ču*áka seřezu!*“ (Blesk, 23.3.2013).

Množství zpráv se také zabývalo sportovci v souvislosti s pitím alkoholu – ve článku „*Řepkův kámoš Jakub Řezníček namol!*“ byla živě popisována opilost fotbalisty Řezníčka.

Za bílého dne se zžil jako mužik! Fotbalista Českých Budějovic Jakub Řezníček (24) ještě na podzim obrážel herny s partákem Řepkou, teď si už vystačí sám... Lámal do sebe pivo i tvrdý alkohol, sotva stál na nohou. Českobudějovický útočník Řezníček ukázal parádní „tah na bránu“, bohužel mimo hřiště. Strávil tuze příjemné nedělní odpoledne v příbramském Tipspot baru. (...) Když se Jakub ve čtyři odpoledne vypořádal s nepřítomným pohledem opilce na ulici, budil dojem, že si co nevidět ustele na chodníku. (Blesk, 19.3.2013)

Článek je plný subjektivních hodnocení autora, hovorových výrazů i sportovního žargonu. Celá událost je popisována formou scény a protažení, díky čemuž dokázal autor vytvořit příběh, který bohužel informačně nic užitečného nepřináší, ale podává pro čtenáře Blesku zajímavou zprávu v narativním podání.

V případě, že se Blesku nedostávalo materiálu na podobné skandální zprávy, dokázal podobnou aféru pomocí náznaků čtenářům i vymyslet:

Co mi to tam nalili?!

Žádná teplá kancelář. Tomáš Řepka se při své premiéře jako sportovní manažer MoIstu usadil pěkně na lavičku, kde při výhře nad Žižkovem (2:0) křepčil jako malý kluk a popíjel

záhadný nápoj. (...) Při občerstvení musel vzít za vděk jakousi tekutinou v plastovém kelímku a chvíli přemýšlel, co mu to vlastně v útrokách stadionu nalili. Nakonec ji však s chutí na pár loků vypil. Měl tam snad sladoučkou horkou čokoládu, nebo čajík s rumem? (Blesk, 18.3.2013)

Zde je narativ užit jako umělá výplň zprávy, která čtenáři v podstatě nic nepřináší a bez podrobného popisu, jak T. Řepka pije neznámý nápoj, a spekulací, co mohl pít, by neobsahovala vůbec nic a nemohla by být uveřejněna ani v bulvárním deníku. Autor zde vytvořil narativ pomocí scény, která by se svým pojetím hodila spíše do povídky než sportovního zpravodajství. Důvodem je užívání v žurnalistice redundantních adverbii (např. *pěkně se usadil* – dané příslovce je pro čtenáře i pro zprávu zcela zbytečné), přirovnání, vzbuzení pocitu napětí, co bylo tím záhadným nápojem. Článek ani nepodává odpověď, pouze klade otázku, což zcela odporuje podstatě zprávy. Narativním prostředkem je také vnitřní monolog T. Řepky, který si autor článku s nejvyšší pravděpodobností vymyslel. I tímto posunul článek do rovin fiktivního narativu, beletrii připomíná i díky deminutivům.

4.1.1.2 Kriminální zprávy

Velmi rozdílný byl v obou denících počet kriminálních zpráv, stejně jako jejich pojetí. MF DNES kriminální zprávy uvádí v regionálních přílohách, kterým se tato analýza nevěnuje, v rubrikách Z domova či Ze světa je uvádí formou krátkých zpráv. Oproti tomu Blesk v každém čísle zkoumaného měsíce zveřejňoval i několik kriminálních zpráv, ve kterých hojně užíval narativní postupy porušující zpravodajské zásady, např. „*Manžela bodla 23krát (Zakrvácený muž pobíhal nahý po Přimdě na Tachovsku. Chtěla ho zabít už několikrát...)*“:

Rozkousala prášky na spaní, hodila je mužovi do piva a čekala, až usne. Pak se Eva H. (34) vrhla na manžela Petra (39) s nožem v ruce a bodala... Muž nahý a celý od krve doběhl do motelu v Přimdě a se slovy Zachraňte děti, manželka mě ve spánku pobodala se zhroutil na zem. Na těle měl 23 bodných ran! (Blesk, 12.3.2013)

Kriminální zprávy se vyznačovaly zaměřením na postavu. Vypravěč zde byl vždy extradiegetický. Hlavní postava, většinou oběť, stála v centru autorovy pozornosti a bylo jí věnováno i množství prostoru. V kriminálních zprávách se vždy jedná o nepříliš zásadní zprávy, které se však vztahují k jednotlivci. Aby autoři vzbudili zájem čtenáře a soucítění s hlavní postavou, je formou krátké charakteristiky popsán její život, minulost, někdy i vzhled a povaha, ačkoliv jsou tyto informace redundantní. Do příběhu jsou začleněni i blízcí oběti.

Zatímco MF DNES zásady informační kvality zachovává, Blesk užívá množství narativních prostředků, díky kterým jsou tyto zprávy velmi emotivní. Často uvádí nedůležité informace ze života oběti, článek doprovází emotivními adjektivy (např. srdcervoucí tóny, brutální vražda...). Autoři s oblibou uvádí formou přímých řečí vyjádření příbuzných a přátel oběti.

V případě násilných činů Blesk užívá scény v případě pátrání po těle, pohřbů, okolností vedoucích ke zločinu apod., zatímco přímo u zločinu využívá shrnutí či elipsu. Přesto je v článku vždy zdůrazněna brutalita násilného činu, ačkoliv novinářská etika nedovoluje autorům jej podrobně popsat.

Autoři Blesku rádi využívají jak analepse, tak prolepse. Analepse pro charakterizaci oběti, prolepse pro zvýšení dramatickosti příběhu, kdy předem naznačují, že v příběhu brzy dojde k tragédii.

Důvodem velmi častého užití narativu v kriminálních zprávách je jejich dramatická a akčnost, to vše doprovázené konkrétním lidským příběhem, který takto mohl čtenáře více zasáhnout a způsobit soucit s obětí i příbuznými. Bulvární deník také tímto způsobem využil příležitost pro popisování krvavých detailů, které pro čtenáře bulváru zvyšují atraktivitu zprávy. Obzvláště v případě smrti či napadení mladých lidí (zejména dívek) Blesk užíval narativ nejen pro popsání samotného incidentu, ale i života oběti, např. ve článku „*Krásnou Lucii ubodali v herně (Chtěla být modelkou. Měla oslavit narozeniny. Nic z toho už nebude)*“.

Lucie byla zdravotní sestra. Nějaký čas žila mimo Jiříkov, nedávno se ale vrátila do rodného města. Našla si přítele Jiřího, se kterým si v Rumburku pronajala malý byt, a práci v jiříkovské herně. Její maminka z toho nadšená nebyla. (Blesk, 1.3.2013)

Účelem je opět větší vtažení čtenáře, pro kterého se takto anonymní zločin stává tragédií konkrétního člověka. Obzvláště Blesk, ale i deník MF DNES kriminální zprávy uzavíral i svědectvím z pohřbu. Obě periodika v tomto případě sáhla k silně narativní výpovědi a popisům místa i děje, např. ve zprávě „*Lidé se loučili s oběťmi výbuchu*“:

Na minutu náměstí zcela ztichlo, pak se rozezněly zvony ze dvou kostelů. (...) Pódium stálo před radnicí, kde vzniklo pietní místo. Lidé na náměstí rozsvítili stovky svíček a nakonec je položili pod velké květinové srdce. (MF DNES, 4.3.2013)

Stejnou událost zpracoval i Blesk, ačkoliv zprávu podal mnohem emotivněji než MF DNES:

Frenštát znovu plakal – pro Adélku, její maminku a babičku

V slzách se už podruhé tento týden topil Frenštát pod Radhoštěm. Smuteční síní se nesly srdcervoucí tóny Ave Maria. (...) Na katafalku v záplavě květin ležela v dětské bílé rakvi Adélka M. (†11), po jejích stranách v hnědých truhlách spočívaly ostatky její maminky Dity (†38) a babičky Mileny N. (†62). Ta z fotografie naposledy upírala pohled na vnučku s dcerou. Obřad drtil především Adélčina táta a jejího bratra Robina (18). Dívčinu rakev nevěřičně sledovaly i spolužačky Adélky. (Blesk, 2.3.2013)

Hned v titulku jsou zdůrazněny lidské emoce (*Frenštát plakal*), prožívání je silně zveličováno (*topil se v slzách, obřad drtil*) a v článku je uvedeno množství zdrobnělin. Pro zdůraznění, o jak smutnou událost jde, autor užívá i nelogických obrátů (*z fotografie upírala pohled*).

Zatímco MF DNES se omezuje na fakta a průběh pohřbu, Blesk dává přednost popisu emocí, výrazů a prožívání svědků pohřbu. Ve výsledku je takový článek sice žurnalisticky nevhodný, ale ve čtenářích vzbuzuje emoce, čímž je (zvláště pro čtenáře hledajícího nenáročný text) velmi čtivý a atraktivní.

4.1.1.3 Ekonomika

V této rubrice, která se pravidelně objevuje pouze v MF DNES (v Blesku je z oblasti ekonomie uveřejňováno jen velmi malé množství zpráv, které jsou začleněny do rubrik Čechy/Morava, nebo Zahraničí), podle očekávání narativ nedostával mnoho prostoru. Důvodem je neosobnost ekonomických zpráv (spíše se zabývají společnostmi než jednotlivci) a jejich vysoká serióznost a specializovanost, která plyne právě ze zařazení do rubriky Ekonomie.

Články v této rubrice jsou většinou psány zpravodajským stylem s dodržováním zásad informační kvality. Vypravěč je vždy extradiegetický, do příběhu nijak nezasahuje. Velká pozornost není věnována ani postavám, které jsou jen velmi stručně charakterizovány. Nejsou uváděny nadbytečné informace, jako je tomu v jiných rubrikách (např. Krimi, Společnost).

Rubrika se vyznačovala také jen výjimečnou anachronií, většina příběhů probíhala chronologicky a objevovaly se maximálně analepse vysvětlující důležité dění z minulosti.

Ekonomické zprávy až na výjimky neobsahují ani zajímavé krátkodobé události, které by mohly být zobrazeny ve scénách.

Jedinou událostí, kterou MF DNES pravidelně popisovala s užitím narativních prvků, byla kyperská krize, která se dotkla nejen firem, ale i malých obchodů a hlavně takřka všech obyvatel Krymu. Vidíme to např. ve člancích „*Kypr volí: pád, nebo zdanění?*“ (MF DNES, 18.3.2013), „*Obchodům došly mince, na Kypru nevracejí drobné*“ (MF DNES, 23.3.2013), „*Běžte pryč, ženou zákaznicky kyperští obchodníci*“ (MF DNES, 23.3.2013). Narativ byl užíván právě ve vykreslení situace zoufalých lidí, kterých se krize dotkla:

ECB dala Kypru čas... Do pondělí

Před parlamentem se shromáždily stovky lidí včetně zaměstnanců bank. Jedna žena pláče, že přijde o práci, shromáždění je velmi emotivní, jak ukázal Wall Street na svých internetových stránkách. (MF DNES, 22.3.2013)

V tomto článku byla užitá scéna. Postavy zde jsou vyličený jako skutečné prožívající bytosti, jsou líčeny jejich emoce a problémy, autor shromáždění ze svého pohledu hodnotí a komentuje. Většinou však tyto narativní prvky ve člancích z rubriky Ekonomika chybí, fokalizace je nulová a užití expresivních výrazů, hodnoticích adjektiv a charakterizace postav je zcela minimální.

Jakkoliv se tedy narativ v ekonomických zprávách uplatňoval jen velmi málo, v případě rozsáhlé krize, která se týká „obyčejných lidí“, MF DNES k tomuto postupu přistoupila. Účelem bylo přiblížení situace čtenářů, která takto mohla nastítnit čtenářům i skutečný dopad krize na životy Kypřanů.

4.1.1.4 Společnost

Tato rubrika z deníku Blesk se zabývá životem a skandály (převážně českých) celebrit. Zprávy zde jsou nenáročný jak z hlediska obsahu, tak formy, přináší jen malou užitečnost pro čtenáře a jsou psány maximálně poutavě. Očekávalo se tedy, že v nich budou prvky porušující zásady informační kvality zastoupeny v hojně míře.

Vzhledem k malé závažnosti zpráv zde byl často narativ užíván (podobně jako v člancích ze sportovní rubriky Blesk) jako pouhá výplň, bez které by zpráva vůbec nemohla fungovat:

Zprávy často pojednávaly o drobných událostech (večírky, rvačky...) ze života celebrit, proto redaktoři hojně využívali scény, kde mohli jejich činnosti do detailů zaznamenat. V rámci jednoho článku bylo časté i vícenásobné užití scén, které byly odděleny krátkým shrnutím či pauzou.

Lev je masožravec!

Blesk však byl první, kdo dokázal přinést do pečlivě střežené vegetariánské pevnosti maso a naservíroval ho hostům! Kuřecí řízečky připravila pro Blesk renomovaná pražská restaurace Avion, na raut je, pod nosem bdělé ochranky, ve fototašce propašoval jeden z redaktorů. (Blesk, 4.3.2013)

Články ze společenské rubriky se vyznačovaly také množstvím různorodých výrazových prostředků – expresiva, frazémy, hovorová čeština (např. hadříky, mela, prkotina, hlava nehlava)...

Redaktoři se často uchýlovali k hodnocení jak probíhající události, tak samotných celebrit, pravidelné bylo zkoumání jejich vzhledu i posuzování jejich psychického rozpoložení. Součástí textu byly mnohdy spekulace autora. Články se tedy vyznačovaly vysokou narativitou, byly subjektivní, mnohdy zaměřené na jednu drobnou (zato podrobně rozebranou) událost, obsahovaly množství výrazových prostředků i přímé řeči, ovšem na úkor zpravodajské hodnoty:

Dáša v maximální turbulenci

Slovenská stálice Peter Nagy, Těžkej Pokondr a hlavně tlouštíci z Maxim Turbulenc rozpálili sál doběla. Když se při jejich kolovrátkovém hitu „Jede, jede mašinka“ chytili účastníci rozpustilého večera v pase a dupali jako o život, kulturák se otrásal v základech. Dáša se stala hvězdou večera. S ruměncem ve tváři byla ustavičně v kole. Tancechtiví ctitelé si na ni museli vystát frontu jako kdysi u zelináře. Včetně předsedy asociace Miroslava Pelty, kterému nezbylo než prošoupat kramflíky s manželkou a ochránkyní rodinného rozpočtu Simonou. Prominentní sudí Královec to dobrovolně vzdal. Zařadil se mezi tleskače a pomohl vytvořit své nadřizené Dáše „křoví“. Ještě dnes ho snad pálí dlaně tak, že neudrží pišťalku... (Blesk, 20.3.2013)

4.1.1.5 Politika

Ačkoliv je politika v MF DNES začleněna pod rubriku Z domova, v každém čísle je jí věnováno několik stran prvního sešitu. V Blesku je jako rubrika již samostatná.

Navzdory rozsáhlosti celé rubriky a množství zpráv z života jedince (politika) byly články neosobní, politici nebyli vykreslení jako potenciální hrdinové příběhu. Scházela charakteristika, ke které docházelo v rubrice Krimi nebo Sport. Zatímco v těchto rubrikách se autoři pokoušeli čtenářům přiblížit osobnost aktéra, jeho život i prožívání, politici jako postavy zůstali čtenářům krom své funkce nepředstaveni.

Vypravěč v politických člancích zůstával extradiegetický. Tyto články nejvíce dodržují zásady informační kvality a jak v MF DNES, tak v Blesku redaktoři šetří s expresivními výrazy. Zprávy zde bývají velmi bohaté na informace, proto zde autoři často užívají shrnutí a elipsy. Málo prostoru zde dostávají scény.

Výjimkou bylo zpracování důležité události, která ve sledovaném měsíci proběhla – odchod Václava Klause z prezidentského postu a nástup Miloše Zemana. V tomto případě oba deníky sledovanou událost silně narativizovaly, byť každý jiným způsobem.

Odchodem Václava Klause se více zabývala MF DNES, která živě popisovala loučení s tehdejším prezidentem:

S Klausem se loučili jazzmani, za ODS Kuba

Prvních dvacet minut večera se jen řečnilo. Vedle moderátora večera Ondřeje Hejmy vystoupil s děkovným projevem i prezidentův kancléř Jiří Weigl. Při jeho slovech se Klausovi leskly oči. Překvapením byl dlouhý proslov prvního místopředsedy ODS Martiny Kuby. Ten, jak sám přiznal, se s Václavem Klausem poprvé setkal teprve před rokem a čtvrt. Už tehdy však věděl, že „Václav Klaus je naše nejúspěšnější politická osobnost uplynulých dvaceti let“. (...) Na závěr si vzal slovo Klaus a také on, stejně jako předchozí řečníci, hodně děkoval. (...) Pak zmínil svou ženu i zbytek rodiny a své spolupracovníky, s nimiž se prý neustále radil, ačkoliv se o něm říká, že si nenechá poradit od nikoho. (MF DNES, 4.3.2013)

Toto téma bylo zpracovááno zcela odlišně od jiných politických zpráv. Klaus je skutečnou hlavní postavou příběhu – je v mnoha případech rozsáhle popisován, a to nejen jeho minulost, ale i prožívání svého odchodu z funkce. Klausův odchod byl natolik významnou událostí, že jí oba deníky věnovaly několik dní. Zejména MF DNES vše podávala

formou scén, díky kterým mohla poskytnout čtenářům každý detail. Stejně tak ale vycházely články, které se zabývaly pouze Klausovým prezidentským obdobím; tyto užívaly zejména shrnutí a elipsy.

Blesk užíval narativ v drobných zajímavostech z Klausova odchodu, např. v článku „*Klaus se zařizuje nóbl nábytkem*“ (Blesk, 1.3.2013)

Oba deníky věnovaly větší pozornost nástupu Miloše Zemana, konkrétně jeho inauguraci. Jelikož se jednalo o událost sledovanou celým státem, periodika přinášela podrobné reportážní výpovědi z jejího průběhu:

Zemanův nástup

Složil slib, přednesl projev a šel vykonat svou první vojenskou přehlídku. Pak ještě nový prezident Miloš Zeman uctil sv. Václava a T.G. Masaryka a promluvil ke svým příznivcům na Hradčanském náměstí. A pustil se do toho zostra. (...) Po obědě s nejvyššími ústavními činiteli čekalo Zemana nemilé překvapení. Zjistilo se, že ve Sněmovně mu připravili k podpisu text prezidentského slibu s gramatickou chybou, takže musel jít podepsat opravenou verzi. (MF DNES, 9.3.2013)

V případě takto významné události MF DNES zprostředkovává čtenářům skutečně každý detail – pomocí scén a protažení zobrazuje celý průběh inaugurace, včetně dění mezi hosty. Ačkoliv je redaktor prokazatelně na místě dění, tuto skutečnost nezdůrazňuje a v textu ze sebe nečiní součást příběhu, přestože je události přítomen a vše nám popisuje ze svého pohledu.

Takhle to Zeman na Hradě podepíše! (Klausův nástupce si opakuje první projev. Hlavou státu bude už v pátek)

Den D pro Miloše Zemana (68) a s ním i celou zemi se blíží! Pozítří ráno zvolený prezident oblékne pro tuto příležitost ušitý tmavě šedý oblek, do kterého zhubl, zopakuje si pečlivě připravený projev a vyrazí s ochrankou na Hrad. Tam složí slib, po němž se na pět let stane hlavou státu. Slib složí zhruba deset minut po desáté hodině, kdy bude zahájena inaugurace, projev přednese ve Vladislavském sále. (...) Naslouchat mu bude dosluhující prezident s rodinou, ale také členové vlády, poslanci, senátoři a další významní hosté. Poté zhlédne vojenskou přehlídku a následně se přemístí do svatovítské katedrály, kde položí květiny k ostatkům svatého Václava. Těsně před polednem pak přinese věnec k Masarykově soše na

Hradčanském náměstí. Tam už na něj budou čekat natěšení příznivci, kteří průběh inaugurace uvidí na velkoplošných obrazovkách. (Blesk, 6.3.2013)

S podobnou podrobností jako jeho seriózní protějšek popisuje nástup Zemana i bulvární Blesk, ačkoliv se tématu nevěnuje v takové míře. Stejně jako MF DNES přináší čtenářům i naprosté detaily. Deníky zvolily v tomto případě i podobné výrazové prostředky, Blesk v případě takto závažné zprávy omezil expresiva i hodnotící adjektiva.

Užití narativu v těchto zprávách slouží k přiblížení události čtenářům. Vzhledem k jejímu významu byla sledována celým národem právě prostřednictvím médií, která se snažila divákům či čtenářům celý průběh v maximální možné míře zprostředkovat. Každý čtenář se tak mohl stát součástí nástupu nového prezidenta.

4.1.1.6 Zahraničí/Ze světa

V deníku Blesk zahraniční rubrika zabírá pouze jednu stranu, počet článků je zde tedy omezen a není zde tolik prostoru pro vyprávění příběhů jako v MF DNES. V bulvárním deníku slouží zahraniční rubrika spíše jako přehled zajímavostí a kuriozit, závažné zprávy ze světa nejsou téměř uveřejňovány. Z hlediska užití narativu se jako vděčný zdroj ukázaly být články o zvířatech, ve kterých spíše než samotný text byla důležitá fotografie roztomilého zvířete, např. ve člancích „*Došla voda? Gekon pije vlastní slzy!*“ (Blesk, 6.3.2013), „*Cora lovila prcka! Topil se!*“ (Blesk, 19.3.2013) nebo „*Adoptovala Ntaribiho z Afriky!*“ (Blesk, 27.3.2013)

Články pojednávaly buď o zajímavostech ze světa zvířat, nebo častěji o „hrdinech“ z našich zoologických zahrad. Informace byly buď neaktuální, nebo nadhodnocené, vždy byly zprostředkovány narativem, který v článku působil velmi dramaticky nebo vytvářel životní příběh zvířete. Články byly plné expresiv (zejména deminutiv) a emotivních zvolání.

MF DNES vzhledem k obsáhlosti rubriky Ze světa uveřejňovala podstatně větší množství článků než bulvární deník. Samozřejmostí je serióznost zpráv, které skutečně informují a nepřinášejí jen kuriozity. Deník často přinášel informace z válečných konfliktů, které zobrazoval na konkrétních jedincích či rodinách:

Přišly o domov. Ze syrských dětí se stávají lidské štíty i vojáci

Do Jordánska utekli i se svými osmi dětmi. Útočiště našla syrská rodina u postaršího jordánského páru v jejich nevelikém domě. Jednoho dne však muž oznámil, že se musí vrátit

zpátky a znovu začít bojovat v řadách Syrské svobodné armády. Nedlouho nato zmizela i matka s tím, že potřebuje na nějaké zdravotní vyšetření. Už se nevrátila. Jordánci, kteří by mohli být jejich prarodiči, tak nyní žijí s osmi bezprizorními syrskými dětmi. (MF DNES, 14.3.2013)

V těchto případech díky narativu redaktor zobrazil konflikt na skutečných lidech, ze kterých vytvořil příběhové postavy. Chybí zde vnitřní prožívání postav a jejich motivace, je zobrazeno pouze jejich jednání a osudy ovlivněné válkou. Vypravěč je extradiegetický a příběh podává zhuštěný formou elips a shrnutí. Neobjevují se zde expresivní výrazy ani přímá řeč. Podstatou zde totiž není přinést čtenáři zajímavý příběh, ale pouze poukázat na dopady válečného konfliktu.

Zejména MF DNES se v průběhu sledovaného měsíce rozsáhle věnovala volbě a nástupu nového papeže Františka. Tyto zprávy byly velmi detailní a maximálně zde docházelo k užití narativu. Blesk zvolení věnoval méně prostoru, ale taktéž podával velmi narativizované zprávy, ačkoliv se často zaměřil na méně důležité, ale pro čtenáře zajímavé okolnosti papežova nástupu:

Hlavně opatrně! Ať papa „nehapá“ (Inaugurace nového papeže. Dostal prsten a roucho.)

František převzal nejdůležitější odznaky papežského úřadu – prsten a pallium, bílou štólu se šesti vyšívanými kříži. Při chůzi mu chvílemi pomáhali dva kněží, kteří dohlédli na to, aby Svatý otec nezakopl a nezřítíl se nedůstojně na dlažbu vatikánského náměstí. Papež tak mohl ceremoniál dokončit bez obtíží a v závěru vyzval lidi k dobrotě a k péči o bližní a o životní prostředí. (Blesk, 20.3.2013)

Ani v bulvárním periodiku však nechyběl podrobný popis chvil, které předcházely a následovaly zvolení nového papeže:

Nový papež: František I.

Vatikán, středa 19:07 SEČ. Z komína Sixtinské kaple stoupá bílý dým. (...) Rozhodnutí kardinálů aplaudovaly tisíce lidí shromážděných i za deštivého počasí na Svatopetrském náměstí. Zvolení v pořadí 266. papeže historie potvrdilo i vyzvánění svatopetrských zvonů. (...) Po svém zvolení se pontif nejprve převlékl do papežského hávu, pak se modlil a kardinálové mu jeden po druhém slíbili věrnost. Jeho jméno nejprve oznámil francouzský kardinál Jean-

Louis Tauran a před půl devátou Svatý otec poprvé předstoupil před své ovečky. (Blesk, 14.3.2013)

Navzdory tomu, že se Blesk v některých případech zaměřil na drobné zajímavosti, hlavní událost, zvolení papeže, byla vylíčena velmi důstojně – deník neutilizoval expresiva ani nespisovné výrazy, v hlavním článku chronologicky uvedl všechny zásadní informace bez zatěžujících drobností. Vypravěč zde byl extradiegetický.

Oproti tomu MF DNES užívá více expresiv i hodnoticích adjektiv než Blesk. Ačkoliv o tom v článcích není žádný důkaz, vypravěč je zde pravděpodobně součástí davu čekajícího na zvolení papeže, případně se tak alespoň snaží na čtenáře působit, a to i volbou narativních prostředků – užívá množství subjektivních hodnocení, popisuje ostatní věřící i okolní prostor, spekuluje.

115 mužů. Jeden je papež

Když se v uličce mezi věřícími objevili první kardinálové, lidé vstali ze židlí a hbitě na ně namířili fotoaparáty i mobily. Pomešší chlapík se pro dobrý výhled neváhal postavit na sedačku, na které vydržel do okamžiku, než ho nesmlouvavý strážce Svatopetrského chrámu okřikl. Kolem věřících právě kráčel nový papež. Jen nebylo jasné, který z procházejících mužů se jím stane. A podle očekávání Římané – stejně jako poutníci a turisté – navečer spatřili z komínů stoupat černý dým: papež zvolen nebyl. Nic překvapivého. Konalo se totiž jen první hlasování, které bylo podle všech informovaných zdrojů spíše jen „průzkumem terénu“. (MF DNES, 13.3.2013)

Jelikož se jednalo o událost, kterou bedlivě sledovali nejen křesťané, byly informace z průběhu velmi žádané, a to včetně detailů. Převyprávěný děj nejen naplňuje poptávku po každé drobnosti, ale pomáhá čtenáři nasát atmosféru napjatého očekávání, která naplnila celý Vatikán. Čtenář, ačkoliv volbu papeže sleduje pouze prostřednictvím médií, se díky narativizovaným detailům stane součástí vatikánské atmosféry – vnímá rozrušené křesťany, kteří se snaží zachytit fotoaparáty a mobily budoucího papeže ve chvíli, kdy naposledy prochází Svatopetrským chrámem jako kardinál, cítí smířené zklamání, že zatím papež nebyl zvolen, a těší se spolu s ostatními, až spatří bílý dým. Narativ zde slouží nejen jako informační prostředek, který obhájí zveřejnění drobných a nedůležitých detailů, ale také jako způsob atraktivizace zprávy a především jako způsob, jak čtenáře patřičně vtáhnout do děje a poskytnout mu alespoň nástin vzrušení, jaké prožívali křesťané přímo ve Vatikánu.

Po zvolení papeže Františka sloužil narativ i k další funkci, a to představit nového pontifika. Nejprve pro veřejnost neznámý František vzbuzoval okamžitou zvědavost, zda se bude lišit od svého předchůdce Benedikta XVI., nebo zda přinese do církve nový přístup. V samotných počátcích jeho zvolení tedy média sledovala doslova každý jeho krok, aby mohla přinést veřejnosti informace, co mohou od papeže očekávat. Samozřejmostí bylo i v rámci článků typu story začlenění detailů z jeho minulosti, které od začátku svědčily o jeho skromné povaze:

Přijel autobus. Kdo vystoupil? Svatý otec

Doma v Argentině byl zvyklý vařit si sám a do úřadu jezdit autobusem. I když se Jorge Mario Bergoglio stal ve středu večer novou hlavou katolické církve, hned jeho první kroky ukázaly, že zůstává stále tím stejně skromným mužem. Po volbě pro něj byl přichystán speciální automobil, který ho měl odvézt do rezidence, kde do té doby přebýval spolu s ostatními kardinály. On ho však odmítl a namísto toho nastoupil do posledního autobusu, který odvážel zbylé volitele. (...) A jaký byl jeho první den v nové roli? Nejdříve ho ráno čekala soukromá modlitba v římské bazilice Panny Marie Sněžné. Přijel v „konvoji“ dvou limuzín. Před bazilikou na něj čekaly desítky lidí. Ještě předtím, než vstoupil dovnitř, přešel ulici k místní škole a pozdravil se s dětmi a kolemjdoucími. Pak se vrátil do Domu svatých Marty pro své věci. (MF DNES, 15.3.2013)

4.1.1.7 Kultura

Rubrika Kultura se objevuje pouze v MF DNES. Obsahuje zejména recenze a oznámení o nových výstavách, knihách apod. Navzdory tomu, že se jedná o zprávy s nezávažným obsahem, nenabízejí mnoho možností pro využití narativu. Narativ se zde někdy objevuje např. pro převyprávění děje knihy:

Pohádková osvěta aneb princ miluje prince

Bylo nebylo, v jednom království chtěli oženit prince. Sjely se krásné princezny. Jenomže královicovo srdce pořád nic. Až pak spatřil úplně tu poslední princeznu a vedle ní stál její bratr. A láska byla na světě. (MF DNES, 5.3.2013)

V kulturní rubrice autor často poskytuje své vlastní vnímání dané kulturní události, např. v článku o hudebním koncertu:

Depeche Mode stále vědí, jak udělat dojem

V tu chvíli by se podle názvu skladby snad každý rád ocítl v Gahanově kůži. On totiž zářil. Poskakoval s lehkostí, kterou by mu mnohý vrstevník mohl závidět už jen při pomyšlení na to, kolik drog mu proběhlo tělem. Tančil, laškoval. A překvapivě dobře zpíval. (MF DNES, 26.3.2013)

Přesto je však v porovnání s jinými rubrika Kultura tou nejméně narativní a příběhy se zde objevují buď jako drobná zajímavost v článku, nebo jako zprostředkování subjektivního pohledu autora.

4.1.2 Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?

Mladá fronta DNES na rozdíl od Blesku uveřejňuje na úvodní straně průměrně 4 články, a to ze všech rubrik, nejčastěji jsou zde však uveřejňovány články z rubrik Z domova a Ze světa. Kritériem je především důležitost a atraktivita zprávy, která takto může zvýšit prodejnost čísla. Články pak pokračují na dalších stranách, na úvodní straně je tedy maximálně polovina celého článku. Úvodní strana je pro redaktory a vydavatele velmi důležitá z ekonomického hlediska, proto musí být zprávy na úvodní straně nejen důležité a zajímavé pro čtenáře, ale také atraktivně zpracované. Dá se proto očekávat, že budou využívat narativní postupy, které zprávu pro čtenáře činí zajímavější a přístupnější a i náročnější téma takto předkládají způsobem, který je pro každého čtenáře snadno pochopitelný.

Tento předpoklad byl potvrzen, jelikož seriózní deník (s bulvárním nemohlo být v této otázce pracováno, protože na úvodní straně uveřejňoval jen jednu krátkou zprávu) se maximálně snažil, aby byla zpráva na úvodní straně zajímavá, úderná a vzbudila ve čtenáři chuť číst dál.

Změny oproti zprávám z jiných stran se projevovaly zejména v samém úvodu článku. Autoři se snažili začít tím nejzajímavějším aspektem celé události, pokud možno dramatickým, jako např. v článku *Za Opencard stíhají Svobodu. ...a Bém se směje*. Autoři záměrně hned ve druhé větě převyprávěli čtenářsky atraktivní policejní zásah na pražském magistrátu.

Za Opencard stíhají Svobodu. ...a Bém se směje

Jednání radních na pražském magistrátu mělo včera krajně nezvyklý začátek. Před sálem stála trojice policistů, která zastavovala příchozí a po jednom je odváděla do vedlejšího

salonku. Tam je nechala podepsat pro ně nepříjemný dokument – obvinění. Primátor Bohuslav Svoboda a až na jednu výjimku všichni pražští radní se tak překvapivě stali prvními politiky, kteří byli obviněni kvůli kartě Opencard. (...) Zatímco Svoboda dostal včera obvinění, Bém rozdával rozhovory. (MF DNES, 27.3.2013)

Časté je užití prolepsi, díky kterým může autor hned na začátku přistoupit k jádru věci. Redaktoři se také v člancích na úvodní straně rádi obrací přímo na čtenáře, kterým podávají pro ně užitečnou či zajímavou informaci, která odkazuje na narativ v dalších odstavcích a čtenáře tak podnítí ke čtení.

Stovky lékařů mají zavřeno. Relaxují

Pokud dnes nezbytně nemusíte k lékaři, nechod'te. I když jste objednáni, raději si tam předem zavolejte. (MF DNES, 1.3.2013)

Pro články na úvodní straně je také charakteristické užití expresivních výrazů:

Nové daně ČSSD. Až 38 procent

Bohuslav Sobotka nebyl ani den znovuzvoleným předsedou ČSSD a už musel dávat do pořádku průšvih svého stínového ministra financí Jana Mládka. Ten se ve svém sobotním projevu na sjezdu strany odvázal a urazil skoro desetinu voličů, konkrétně živnostníky. (MF DNES, 18.3.2013)

Velmi oblíbené je také uvedení článku krátkým fiktivním příběhem:

Novinka. Pošta bude měřit rychlost u silnic

Řidič ve městě přišlápne plyn a vtom: blik! Fotka auta se i s údajem o rychlosti rovnou odesílá z radaru městské policii. Ta vybere pokutu a část s ní pak radnice pošle jako provizi firmě, která provozuje radar a zajišťuje přenos dat. (MF DNES, 2.3.2013)

Ačkoliv se články na úvodní straně zčásti nelišily od ostatních článků, zcela odlišně autoři pracovali s narativem v prvních odstavcích. Často s pomocí prolepsi předložili redaktoři čtenářům to, co považovali za nejzajímavější, neváhali použít expresivní výrazy nebo začít článek přímou řečí. Patrná byla také snaha začít článek příběhem, který pouze znázorňoval, jaký dopad by mohla mít daná událost na život čtenáře. Funkcí narativu zde tedy bylo přitáhnout čtenáře a zvýšit prodejnost daného výtisku.

4.1.3 Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?

Obě periodika obsahují zprávy s omezeným počtem znaků označené jako Krátce, které jen stručně shrnují méně důležité události. Jelikož obsahují většinou 1 – 3 věty, musela být událost maximálně zestručněna a omezena pouze na nezbytné informace. Příkladem může být krátká zpráva „*Spielberg bude předsedat v Cannes*“:

Americký režisér a producent Steven Spielberg, jehož Lincoln si právě odnesl dva Oscary, bude předsedou poroty mezinárodního filmového festivalu v Cannes, který se koná od 15. do 25. května. (MF DNES, 1.3.2013)

Můžeme tedy očekávat, že tyto zprávy budou plnit svůj účel, tedy pouze krátce informovat a přinést čtenáři jen nezbytné.

Tento předpoklad se potvrdil, narativ zde pochopitelně není rozvinutý jako v delších zprávách, přesto jsou podány příběhem, ačkoliv užívá jiné prostředky než delší zprávy, např.:

Vetřel se mezi fotbalisty Manchesteru City a rozcvičoval se s nimi před zápasem. Do utkání ale nakonec komik Simon Brodtkin nenastoupil. Policii ho naprášili sami hráči, který si všimli, že mezi ně úplně nezapadá. (Blesk, 18.3.2013)

Struktura této zprávy je netradiční – o koho se jedná, se čtenář dozvídá až ve druhé větě. Redaktor takto dostal na místo podmětu sloveso *vetřel*, díky čemuž zpráva dostává narativní charakter. Záměrem bylo, aby dokázala na první pohled zaujmout (pro čtenáře je zajímavější, že se někdo někam – pravděpodobně tajně – vetřel, než jméno zahraničního komika). Narativ zde může být užit také díky tomu, že zpráva skutečně přináší jen drobnou informaci, kterou by bylo možno shrnout daleko stručněji.

Jágr i Prospal dali gól a jejich týmy vyhrály

Jaromír Jágr gólem v předposlední minutě zpečetil v NHL vítězství Dallasu 4:1 nad hokejisty St. Louis. 41letý útočník skóroval poprvé v sezoně ve dvou po sobě jdoucích zápasech, když zužitkoval střelou z mezikruží přihrávku Dereka Roye zpoza branky. (MF DNES, 5.3.2013)

Příklad z MF DNES ukazuje, proč se narativ v krátkých zprávách objevoval zejména ve sportovní rubrice. Jejich obsah by často mohl být uveden jen v přehledu výsledků, celá zpráva by se dala shrnout na informace, kdo s kým hrál a jaké bylo skóre. Díky tomu dostává novinář větší příležitost k užití narativních prostředků, než u jiných zpráv, kde je naopak žádoucí

maximální stručnost, aby se čtenář dozvěděl patřičné souvislosti, ale nebyl překročen její rozsah. Přesto se nemůže jednat o výrazný a rozsáhlý narativ – v tomto případě je částečně jen naznačen, a to především spojením v předposlední minutě, které dává čtenáři pocit dramatu odehrávajícího se na hřišti, a tedy i drobného příběhu.

Autoři v obou denících zejména užívají shrnutí a elipsy, aby tyto zprávy podaly čtenáři všechny potřebné informace, ale nepřesáhly rozsah krátkých zpráv. Naopak se zde neobjevují protažení, pauzy ani scény.

Z hlediska frekvence byly zcela očekávaně informace podávány singulativně, popř. iterativně. Repetitivní podání je u krátkých zpráv zcela nežádoucí.

Krátké zprávy se také vyznačují neužíváním přímé ani polopřímé řeči, postavy zde nemají prostor se vyjádřit.

4.1.4 Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?

Zprávy psané formou životních příběhů se objevovaly jak v MF DNES, tak v bulvárním Blesku, jejich pojetí však bylo značně odlišné. V Blesku story zprostředkovávají zejména osudy českých občanů, které se týkají tíživé finanční situace aktérů a neférového jednání státu vůči nim. Za hlavní hrdiny redaktoři často volili důchodce, ženy, popisována byla situace dětí či rodin. Blesk často zdůrazňoval bezmocnost aktérů a skutečnost, že se do těžké životní situace nedostali vlastním zapříčiněním, ale pouhou smůlou, např. nemocí:

Stát důchodkyni okrádal 3 roky

Třicet let pracovala jako kuchařka v základní škole. Její maminka ale vážně onemocněla a nedokázala se o sebe postarat. Trpěla i Alzheimerovou chorobou, a paní Alena ji proto nechtěla dát do domova důchodců. Vzala si matku k sobě do bytu, kde o ni pečovala 24 hodin denně. (...) „Koruny, o které mě stát připravil, už nedostanu. A kdyby nebylo Blesku, tak by mě okrádal do konce života,“ řekla včera nasupeně seniorka. (Blesk, 1.3.1013)

Ve zprávách typu story je (zejména v Blesku) věnována velká pozornost postavám příběhu. Oproti běžnému zpravodajství jsou hlavní postavy často rozsáhle charakterizovány, bývá popisován jejich život, povahové vlastnosti, a to i v případě, že jsou dané charakteristiky v článku nadbytečné. Jejich funkcí je pouze tyto postavy čtenáři přiblížit, aby se s nimi mohl snáze ztotožnit a intenzivněji prožívat jejich příběh.

Zejména Blesk v těchto článcích rád zveřejňuje vyjádření hlavních hrdinů prostřednictvím přímé řeči. Deník k tomu sám sebe staví do zdánlivé pozice jedné z postav – redaktori rádi zdůrazňují, že hlavní aktér příběhu se z těžké životní situace dočkal právě díky tomuto bulvárnímu deníku (uveřejňuje příručky, díky kterým lidé zjistí, na co mají nárok, díky jejich článku byla organizována sbírka apod.). MF DNES ve článcích zachovává odstup autora a extradiegetického vypravěče.

V obou denících jsou kvůli častým popisům využívány pauzy i protažení, které se v jiných zprávách příliš neuplatňují. Objevují se také četné analepsy. Tyto články také dávají prostor prolepsím, když např. do líčení minulosti hlavního hrdiny vloží zmínku o současné situaci.

Častým rysem je (obzvláště v bulvárním deníku) užívání expresivních výrazů, např. deminutiv, oblíbená jsou také hodnotící adjektiva. Bývají zdůrazňovány kladné povahové vlastnosti postav v kombinaci s jejich těžkou situací. Příběhy jsou tedy často velmi dojemné, zdůrazňují nejen těžký úděl svých hrdinů, ale zároveň i jejich odvahu a odhodlání, jako např. příběh o těžce nemocné Pavle:

Z lůžka bojuje s nemocnicí!

Zemřít může každou chvíli Pavla Kalistová (29) z Nýrska. Kvůli těžkému astmatu je ve dne napojena na kyslík a přes noc za ni dýchají přístroje. Nemocná přesto z lůžka jipky klatovské nemocnice rozesílá maily a organizuje petici, aby ve špitále nezaniklo samostatné plicní oddělení. To se má přestěhovat do nového monobloku a začlenit pod internu. Pavla se ale rozhodla bojovat a to i přesto, že ji zužuje těžké astma a bez infuzí by se udusila. (Blesk, 27.3.1013)

Články v Blesku pojednávají o těžce zkoušených jedincích, zdůrazňují jejich problémy i skutečnost, že mohou kdykoliv zemřít. Story zde podávají zprávu ilustrovanou životem konkrétního člověka, kterého se situace dotýká. Spíše než o zprávu zde jde o srdceryvný životní příběh, který mezi čtenáři vzbuzuje silné emoce (toto můžeme pozorovat i v televizních zpravodajstvích, kde podobné reportáže způsobují velký ohlas a často i zakládání sbírek).

V MF DNES se podobné články neobjevují, přesto je zde žánr story hojně využíván, a to především v zahraničních zprávách. Story užívá zejména v případech dlouho se táhnoucích konfliktů, o kterých čtenář předtím nebyl informován, a v případě náhlého zvratu nezná patřičné souvislosti a vývoj situace. Pomocí životního příběhu může deník přinést rozsáhlou

komplexní zprávu psanou poutavým stylem, např. v příběhu islámského radikála, který byl po letech pronásledování údajně zabit:

Skončil svatý boj „pana Marlboro“?

Mochtár Belmochtár byl – je? – opravdu stěží postihnutelný. Své působiště, nehostinnou Saharu, znal skvěle. O oko přišel ještě jako mladý při manipulaci s výbušninou. (...)V roce 1993 se vrací do Alžírsko. Mezi svými je mladík s vojenským výcvikem i zkušenostmi vřele přivítán. Volby, jejichž první kolo vyhráli v roce 1991 politici islamisté, totiž armáda přerušila. Či spíše zrušila. A chopila se moci. Začala nelítostná občanská válka mezi armádou a islamisty, která oficiálně skončila v roce 2002 (ale v jistém smyslu trvá dosud). Je snadné uhodnout, na čí stranu se Belmochtár přidal. (MF DNES, 4.3.2013)

4.1.5 Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?

Hlavní rozdíl mezi oběma zkoumanými deníky spočíval nejen ve způsobu užití narativu, ale také ve výběru narativizovaných zpráv.

V deníku Blesk byl styl zprávy velmi odlehčený, redaktor neváhal sáhnout k nespisovným a citově zabarveným výrazům. Články často začínaly emotivním zvoláním, které předcházelo samotnému narativu:

Kluk (†17) v audi prchal před policií a uhořel!

Drama, při kterém tuhla krev v žilách! Policisté pronásledovali včera odpoledne po dálnici D1 na Vysočině prchající vůz. Šílenec (†17) za volantem auta, které sebral svému otci, krkolomnou jízdu nezvládl, havaroval a ve zdemolovaném autě uhořel! Policisté museli před půl čtvrtou odpoledne uzavřít dálnici D1 na 119. kilometru směrem na Prahu. Už od Brna totiž několik hlídek pronásledovalo teprve sedmnáctiletého výrostka za volantem audi. Nereagoval na výzvy k zastavení, ujížděl jako zběsilý a ohrožoval ostatní řidiče.

Aby se podařilo nezodpovědného šílence zastavit a předejít tak dalším škodám nebo dokonce ztrátám na životech, vytvořili policisté na sjezdu z dálnice zátaras. V té chvíli ještě nikdo netušil, že za několik okamžiků se odehraje tragédie, ze které mrazí. Řidič se snažil blokádu vyhnout, manévr ale nezvládl a v plné rychlosti narazil do jiného auta. Oba vozy se rázem ocitly v plamenech! (Blesk, 2.3.2013)

Tento příklad ukazuje další rys, kterým se bulvární deník vyznačuje, a to užití prolepsí, které zde bylo mnohem častější než u jeho seriózního protějšku. Zatímco MF DNES v případě anachronie sahá spíše k analepsím a prolepse se zde příliš neobjevují, deník Blesk obou prostředků užívá s velkou oblibou. Obzvláště v případě kriminálních zpráv autoři článků rádi prostřednictvím analepsí znázorňovali minulé osudy aktérů a pomocí prolepsí předem poukazovali na často tragické konce příběhů. Důvodem bylo zvýšení napětí u čtenářů, podobně jako je tomu v beletrii. Analepse oba deníky užívaly rozdílně – Blesk většinou v analepsích sahal po událostech, které nebyly nezbytné, zato působily na čtenáře emotivně a zvyšovaly jeho empatii k hrdinům příběhu. Mladá fronta DNES se oproti tomu držela zpravodajských zásad a i v analepsích uváděla informace, které bylo ve zprávě skutečně nutno uvést.

Oba deníky v souladu s obvyklou výstavbou zpravodajských zpráv užívaly objektivní erformu. Zatímco redaktori Mladé fronty DNES většinou deník do příběhu nezačleňovali, redaktori Blesku (v případech, kde to bylo možné) rádi sami sebe stavěli do pozice jedné z postav a zdůrazňovali svůj (vždy kladný) podíl v příběhu:

Těhotná Ornella způsobila poplach. Málem předčasně porodila!

Šlo o minuty. Když Štiková mužům zákona řekla, že spěchá za Ornellou do porodnice, s pochopením se usmáli. „Známe vás z Blesku, paní Štiková. Tak jed'te, ale opatrně, prosím. A držíme palce, ať to dobře dopadne!“ (Blesk, 14.3.2013)

Blesk na rozdíl od MF DNES používá v narativu větší množství expresivních prostředků a hodnoticích adjektiv, které mnohdy odporují zásadám nestrannosti a objektivity. Bulvární formát deníku povoluje redaktorům zaměřit se na klíčové (či jen ty nejzajímavější) události a pouze shrnout (či zcela vynechat) čtenářsky méně zajímavé části. Redaktori Blesku tedy častěji popisují události prostřednictvím scén, kterým věnují více prostoru než články v MF DNES. Tomu napomáhá i charakter článků v bulvárním deníku – ty jsou často velmi nezávažné a pojednávají jen o drobných incidentech. Autoři tak mají prostor událost patřičně ve scéně rozebrat.

MF DNES scény užívá zejména v rubrice Sport, v jiných rubrikách se scény uplatňují v případě rozsáhlých reportáží. V kratších člancích se uplatňují především shrnutí a elipsy, aby deník čtenářům podal všechny související informace.

Celkově je deník Blesk narativnější než MF DNES. Užívá více scén, ve kterých nešetří expresivními výrazy, hodnotícími adjektivy, uvádí i (pro zprávu nepodstatné, ale pro čtenáře zajímavé) podrobnosti ze života hlavních aktérů. Častěji také užívá přímou řeč, která mnohdy plní jen narativní funkci a zpravodajsky není přínosná. Oproti tomu MF DNES užívá expresivní výrazy zřídka (většinou v člancích na úvodní straně) a informace uvádí na základě zásad informační kvality. Přímé řeči zde neplní jen narativní funkci, na rozdíl od mnohých příkladů v Blesku přináší čtenářům důležité a relevantní informace. Neznačené přímé řeči ani polopřímé řeči se v denících neobjevují.

Největší rozdíl však spočíval v samotných člancích a funkci, jakou v nich narativ plní. V MF DNES narativy sloužily k přiblížení dané události čtenářům, případně k poukázání na reálný dopad daného problému. Obzvláště v případě článků na úvodní straně bylo účelem ztraktivnit zprávu a podpořit tak prodejnost výtisku.

Klausův krok vrátil boj matek s neplatiči alimentů na začátek

Irena Valentová z Brna je matkou čtrnáctiletých dvojčat. Jejich otec na ně dlouhodobě nepřispívá a placení se všemožně vyhýbá. Dluh během let přesáhl půl milionu korun. Po dlouhých popotahováních soud otci dětí vyměřil osmiměsíční podmínku. Zoufalá matka doufala, že trest vyvolá aspoň nepřímý tlak na otce, aby začal dluhy splácet. Potom však přišla prezidentská amnestie. Díky ní má neplatič zase čistý štít. (MF DNES, 13.3.2013)

V tomto článku deník uvádí příběh, který se snaží co nejvíce dodržovat zásady seriózní žurnalistiky a uvádět věcné informace v chronologickém pořádku. Chybí emotivní zvolání, hovorové výrazy i expresiva. Příběh konkrétního jednotlivce ozvláštňuje článek, který je osobnější, čtivější, přesto ale MF DNES nesklouzává k bulvárním prostředkům a nerelevantním detailům, které mají za úkol pouze ve čtenářích vzbuzovat emoce.

Oproti tomu Blesk narativizoval zprávy za účelem zvýšení dramatičnosti (zejména v případě kriminálních zpráv), případně přistupoval k vyprávění příběhů, když byla samotná zpráva natolik bezobsažná, že neobsahovala téměř žádnou informaci:

Bezdomovec si hrál na studenta. A 6 týdnů mu to procházelo!

Nemá domov, ale vynalézavost mu nechybí. Řeč je o bezdomovci, který šest týdnů bydlel na univerzitě v anglickém Cambridge! Půjčoval si tam knihy, používal počítač a večer uléhal mezi regály... Užíval si do doby, než na něj udeřili představitelé univerzity. Bylo jim divné, že

chodí většinou ve stejném oblečení. Někdy ho navíc hra na šudáka zmohla natolik, že ostatní rušil chrápáním. Ve chvíli, kdy nedokázal, že je řádný student, musel knihovnu opustit. (Blesk, 1.3.2013)

Článek, podobně jako další v bulvárním deníku, nešetřil expresivy, hovorovými výrazy a zvolacími větami. Oproti MF DNES ale příběh není pro čtenáře poučný a většina informací v článku jsou pro čtenáře Blesku nepřínosné. Autor se však snaží o maximální čtivost článku.

4.2 Výsledky výzkumu

4.2.1 Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?

Potvrdil se předpoklad, že nejvíce narativizována bude rubrika Sport, a to jak v bulvárním, tak v seriózním deníku. Narativ zde byl užíván zejména proto, aby napínavé sportovní zvraty zprostředkoval čtenáři formou, která by mu co nejvíce přiblížila zážitek přímo z místa dění.

Tohoto deníky dosahovaly užitím scén, které představily sportovní klání buďto přímo z pohledu sportovce, nebo redaktorem coby divákem na tribuně. Články byly proto velmi subjektivní, zachycovaly prožívání sportovce nebo fanoušků. Časté bylo užití expresiv a emočně zbarvených vět.

Stejně tak se potvrdilo, že vyprávění formou poutavého příběhu se často uplatňuje v kriminálních zprávách (to se však týká pouze deníku Blesk). Ty se vyznačovaly zejména zaměřením na hlavní postavu příběhu (v tomto případě většinou oběť trestného činu), která byla obšírně a mnohdy redundantně charakterizována. Deník působil coby extradiegetický vypravěč, využíval zejména scény a zvyšoval napětí a očekávání čtenářů prolepsemi. V těchto zprávách narativ slouží často jako způsob, jak zmínit nepříliš podstatné, ale zato pro čtenáře zajímavé detaily. Příběhem také redaktoři přiblíží osud oběti a zpráva tak má na čtenáře větší emocionální dopad.

Pouze Blesku se týkaly také zprávy ze společnosti, které se vyznačovaly jak odlehčeným obsahem, tak formou. Události byly popisovány formou rozsáhlých scén, redaktoři se nebránili užití hovorových výrazů, expresiv a subjektivního hodnocení. Různorodá byla forma vypravěče; v některých případech se redaktoři Blesku sami stali postavami v příběhu a tedy intradiegetickým vypravěčem.

Zprávy ze zahraničí a politiky se svým užitím narativu příliš nelišily. K vyprávění zpráv formou příběhu docházelo zejména u důležitých, rozsáhlých kauz, které se těšily velkému čtenářskému zájmu. Většina zpráv byla kvůli své závažnosti a informační nasycenosti oprostěna od charakterizování postav či podrobných scén. Příběhy se odehrávaly formou shrnutí, vypravěč byl extradiegetický a výrazové prostředky odpovídaly zpravodajským zásadám – články byly objektivní, nevyskytovaly se zde expresivní výrazy, hovorová čeština ani redundantní adjektiva. Zcela odlišná však byla práce s největšími kauzami uběhlého měsíce (nástup nového prezidenta a volba papeže). Důvodem byla nejenom poptávka po informacích, ale také pokus dostat diváka do centra dění a zpřístupnit mu průběh důležitých akcí, které se k těmto kauzám poutaly.

Nejméně narativizované byly zprávy z rubriky Ekonomika, ve které témata zpráv nedávala mnoho prostoru do zprávy vložit příběh. Podobně zpracované byly zprávy i v rubrice Kultura. Postavy nebyly charakterizovány, příběhy se objevovaly v případě drobných zajímavostí.

4.2.2 Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?

Tato otázka, týkající se pouze MF DNES, může být zodpovězena zcela jednoznačně – ačkoliv je prostor úvodní strany, a tedy i počet zde uveřejněných článků, omezen, silně narativizované zprávy se zde objevovaly zcela pravidelně každý den. Přestože jsou zde zprávy rozděleny na polovinu, přičemž druhá polovina se nachází uvnitř deníku, často byly tyto dvě části stejné zprávy psány velmi odlišně. Zatímco druhá polovina, „schovaná“ uvnitř, byla psána formou obrácené pyramidy a popisovala pouhý sled událostí, o kterých bylo nezbytné čtenáře informovat, první polovina většinou začínala zajímavým příběhem, který v čtenáři evokoval spíš začátek románu, než seriózní zprávu strukturovanou do obrácené pyramidy.

Jedním z užívaných prostředků nalákání čtenáře k četbě byly zejména prolepse, které jej uvedly do toho nejdramatičtějšího okamžiku a navnadily číst dál, ačkoliv se prolepse v jiných částech novin vyskytovaly jen zcela výjimečně. Na začátcích zpráv na úvodní straně se také objevovaly expresivní výrazy, ačkoliv v druhé části článku je už redaktor nevyužíval. Dalším způsobem ozvláštnění článku bylo také vložení drobného příkladového vyprávění, díky kterému redaktor čtenářům v několika prvních větách vysvětlil, jak se přímo jeho může daná věc dotknout. Účelem zde je zprávu patřičně ozvláštnit, aby na první pohled zaujala a přiměla čtenáře, aby si daný výtisk zakoupil.

4.2.3 Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?

Potvrdila se hypotéza, že krátké zprávy narativním postupům příliš prostoru neposkytují. Ačkoliv se našly výjimky (zejména ve sportovních rubrikách), ve většině krátkých zpráv byly uvedeny jen základní, stručné informace, které vytvářely narativ formou shrnutí, elips a užití singulativní frekvence. Neuplatňují se zde popisy, charakteristiky, protažení ani scény, stejně tak zde redaktoři neužívají expresiva a nadbytečná adjektiva.

4.2.4 Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?

Životní příběhy se objevují jak v bulvárním Blesku, tak v seriózní MF DNES, zpracovávají je však velmi odlišně. Deník Blesk story užívá zejména v případě nezávažných zpráv ze života jednotlivců, často Čechů, se kterými se čtenář může velmi snadno ztotožnit. Tyto zprávy jsou psány velmi emotivně, často popisují smutné osudy životem zkoušených aktérů. Postavy jsou (mnohdy redundantně) detailně popsány, a to zejména jejich kladné charakteristiky. Články jsou plné expresivních a hodnoticích výrazů. Účelem je vzbuzení sympatií k postavě, působit na city čtenáře, probudit v něm soustrast, případně rozčilení nad poměry, které aktéra do špatné životní situace dostaly.

Příběhy často pracují s drobnými kauzami, které autorovi dovolují užívat množství pauz a protažení. Blesk v některých článcích vystupuje jako intradiegetický vypravěč, často zdůrazňuje svou vlastní – kladnou – roli v příběhu. Zde je velmi nápadná snaha podnítit čtenáře k představě o užitečnosti tohoto bulvárního deníku.

Jinak k životním příběhům přistupovala MF DNES. Pomocí story čtenářům zprostředkovávala zejména komplexní zprávy ze zahraničí, které se soustředily kolem jedné vůdčí osobnosti. Díky jejímu životnímu příběhu získali čtenáři všechny informace poutavou formou. Na rozdíl od Blesku šetří expresivy, nevstupuje do příběhu a nepodává čtenáři subjektivní hodnocení ani zbytečné informace, které mají pouze vzbudit sounáležitost.

4.2.5 Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?

Jak se ukázalo, deník MF DNES užívá vyprávění zejména pro přiblížení situace čtenáři, zvláště u sportovních utkání se jej snaží dramatickým vyprávěním vtáhnout do děje. Na narativu také ilustruje, jaký mají rozličné události dopad na lidské životy. Pomocí narativu také vkládá do zpráv detaily, které pro samotnou zprávu nejsou nezbytné, ale ozvláštní ji.

Blesk také užívá příběhy pro přiblížení situace čtenáři, na rozdíl od MF DNES ale používá velké množství expresivních výrazů, hodnoticích adjektiv, subjektivních spekulací a emotivních zvolání. Častěji pro zvýšení napětí užívá prolepsy. V některých případech také sám sebe staví do pozice jedné z postav. Narativizovány jsou zejména drobné a nezávažné zprávy, díky čemuž má Blesk využívá rozsáhlé scény.

Oproti tomu MF DNES se svým pojetím příběhů nesnaží násilně vzbuzovat ve čtenářích emoce, narativ zde slouží pro podrobné popsání událostí. Subjektivita se objevuje zejména v rubrice Sport, případně v reportážích z významných a sledovaných kauz.

4.2.6 Jaká je funkce narativu v českém novinovém zpravodajství?

Narativ se hojně objevoval jak v Blesku, tak v MF DNES. Jeho funkce však byla mnohdy rozdílná.

Společnou funkcí byla snaha o atraktivitu a zajímavost zprávy, která byla díky tomuto velmi čtivá a pro čtenáře přitažlivá. Můžeme zde mluvit o bulvarizačních tendencích, které vycházejí z ekonomických pohnutek. V Blesku jako v bulvárním deníku toto dosahovalo maxima a některé zprávy se skutečně skládaly jen z příběhu, který pouze maskoval, že zpráva nepřináší čtenáři žádnou informaci, která by byla alespoň ve svém jádru seriózní.

Oba deníky také pomocí vyprávění pomáhaly čtenáři, aby se stal „součástí“ děje, obzvláště v případě sportovních či velmi sledovaných událostí. Příběh čtenáři podává subjektivní prožití jednoho z aktérů události, redaktor může popsat i detaily, které čtenáři atmosféru místa přiblíží. Podobně působí i užití prostředků, které by neměly být součástí seriózního, objektivního zpravodajství – expresiva, množství hodnoticích adjektiv, emotivní zvolací věty, pro zprávu nedůležité popisy. Všechny tyto prostředky příběh ozvláští, pro čtenáře jsou atraktivní a zvýší čtivost zprávy. Stejně tak působí správné užití analepsí a prolepsí. Zejména prolepsy, které užívá zejména deník Blesk (ale i MF DNES, obzvláště v článcích na úvodní straně) vzbuzují ve čtenářích napětí a očekávání, které je ponouká k dalšímu čtení.

Oblíbeným prostředkem narativizace jsou také scény, které čtenáři zprostředkovávají událost se všemi podrobnostmi. V kombinaci s výše uvedenými výrazovými prostředky pak ze zpravodajství vzniká čtivý příběh, což je vzhledem k bulvarizačním tendencím v žurnalistice v dnešní době velmi žádané.

5 Závěr

Ve své diplomové práci jsem zkoumala, jak české deníky pracují s narativními postupy ve zpravodajských článcích. Zkoumána byla dvě periodika, za seriózní byla vybrána Mladá fronta DNES, jako zástupce bulvárních médií deník Blesk.

Bylo zkoumáno, jakým způsobem deníky s narativem pracují, jaké užívají narativní postupy, v jakých rubrikách se s nimi zejména setkáváme, v jakých článcích a ve které části samotných novin. Byly srovnány také oba deníky. Stanoveny byly následující výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka:

Jaká je funkce narativu v českém novinovém zpravodajství?

Dílčí výzkumné otázky:

Výzkumná otázka 1: Jak s narativem nakládají jednotlivé zpravodajské rubriky?

Výzkumná otázka 2: Bude se na úvodní straně periodika pojetí narativu lišit?

Výzkumná otázka 3: Bude se narativ objevovat v krátkých zprávách?

Výzkumná otázka 4: Jakou funkci mají narativní zprávy typu story?

Výzkumná otázka 5: Jak se v užití narativu liší seriózní a bulvární deník?

Pomocí kvalitativní analýzy bylo zkoumáno, nakolik autoři v rámci narativů užívají atraktivizační prvky, které zvyšují čtenost novin a tedy slouží i k větší prodejnosti daného periodika, jaká specifika má narativ v méně závažných zprávách (tedy např. sportovních, které se dle očekávání lišily od pojetí např. politických zpráv), v životních příbězích, a jak s ním pracují redaktoři v bulvárním deníku, který se celkově vyznačuje uvolněným, nenáročným stylem, psaným způsobem co nejpřitažlivějším pro čtenáře; tudíž stylem, který nabízí využití jazykových i stylistických prostředků, které jsou v seriózní žurnalistice nepřipustné.

Bylo potvrzeno, že se narativ hojně vyskytuje v lehčích zprávách: zejména sportovní zprávy pravidelně popisovaly soupeření sportovců prostřednictvím dramatických líčení, které spíše než zpravodajskou zprávu připomínaly scénu z barvitého románu. Stejně tak kriminální

zprávy, pojednávající o nepříliš důležitých kriminálních činech, byly popisovány velmi živě a barvitě.

Přesto se dané postupy nevyhýbaly ani závažným zprávám z prostředí politiky a zahraničních konfliktů a událostí. Toto bylo ilustrováno zejména na dvou novinkách, kterým se obě média ve velké míře věnovala – nástup nového prezidenta České republiky a volba nového papeže. Na obou bylo dokázáno, že ani závažné zprávy se nevyhýbají narativizaci a navzdory zavedeným postupům v tvorbě novinového zpravodajství jsou tyto články plné drobných a nedůležitých detailů z místa dění, dramaticky a rozvlekle líčí nejdůležitější chvíle, užívají hodnotící adjektiva. Skutečnost, jestli se jedná o nezávažnou, nebo závažnou zprávu, tedy nehraje roli.

Druhá výzkumná otázka mohla být zkoumána pouze v rámci MF DNES, jelikož Blesk na své úvodní straně neuveřejňuje ukázky zpráv, tak jako jeho seriózní protějšek. Předpoklad, že narativ bude na úvodní straně velmi žádaný, se však beze zbytku potvrdil – narativ zde byl velmi častý, do úvodu zprávy byly vkládány fiktivní příběhy, ve velké míře byla užívána expresiva, oblíbené bylo také užití prolepse, které uvedlo čtenáře přímo do dění. Ačkoliv byly zprávy na úvodní straně zařazeny zejména podle kritéria její závažnosti, zpracování bylo odlehčené a velmi čtivé. Pohnutky zde jsou zcela jasné – úvodní strana je pro prodej periodika zcela zásadní, musí být tedy čtivá, pro čtenáře atraktivní, zajímavá a probouzet v něm chuť číst dál.

I třetí otázka mohla být zodpovězena zcela jednoznačně, krátké zprávy narativu příliš prostoru nedávaly, drobný příběh byl podán na pár řádcích jen prostřednictvím shrnutí a popisu děje.

Čtvrtá otázka se týkala užití story. Oba deníky rády přistupovaly k líčení životních příběhů. V případě Blesku zejména proto, aby mohli redaktoři komplexně a ve vší složitosti popsat srdceryvné osudy „obyčejných lidí“, kteří bojují s nemocemi, životními tragédiemi, případně častěji s nespravedlností světa a systému v České republice. V MF DNES byly životní příběhy očekávaně pojety seriózněji, zaměřovaly se zejména na osobnosti světového dění, které bylo třeba čtenářům podrobně představit a zavést do kontextu současného dění.

Narativ byl tedy užíván oběma periodiky, přičemž jeho funkce se v určitých bodech lišila. Jedním z hlavních motivů narativizace zprávy byla její atraktivita a zajímavost, která přitáhla čtenáře (toto se zejména projevovalo na úvodní straně MF DNES) a zvyšovala tak čtenost

periodika. Expresiva, množství adjektiv či drama v rámci narativu zde působily jako bulvarizační prostředek, využívaný z ekonomických pohnutek.

Další funkcí bylo přiblížení situace čtenáři. Toto se projevovalo obzvláště u významných událostí, které často dostávaly prostor na několika stranách více dní po sobě, byly tedy rozebírány do detailů, hojně sledovány čtenáři a poptávka po informacích tedy silně stoupla. Díky narativním postupům získal redaktor možnost čtenáři maximálně přiblížit atmosféru v centru dění, popsat mu vše ze svého pohledu včetně detailů, které by v běžné zprávě s běžným narativem užívaným v obrácené pyramidě nebyly uvedeny (a pokud ano, bylo by tomu až v samém závěru zprávy, zatímco takto mohl redaktor zprávu drobnými, ale zajímavými detaily z centra dění uvést hned od začátku). Čtenář se tak mohl cítit jako součást dění, nasát atmosféru a dozvědět se i méně důležité informace z místa konání, případně i ty důležitější, ale zabalené do atraktivního hávu.

V případě deníku Blesk získával narativ i zcela specifickou funkci – sloužil jako jediná náplň zprávy. K tomuto docházelo u velmi nedůležitých zpráv, které pouze vyplňovaly prostor, čtenáři v podstatě nic nepřinášely. Narativ zde byl umělou výplní, díky které zpráva mohla být napsána, aby skutečně jako zpráva vypadala a čtenář si pokud možno neuvědomil, že neobsahuje žádnou relevantní informaci, pouze např. popis naprosto rutinní činnosti celebrity (jako je pití nápoje apod.). Příběh podaný čtenáři tedy jen maskoval bezobsažnost zprávy.

V deníku MF DNES byly příběhy užívány i kvůli dosažení patřičné komplexnosti zprávy, která, podaná formou velmi příběhového, až románového narativu, tolik nezahltila čtenáře a byla podaná přístupnou, zajímavou formou. Projevovalo se to zejména u zahraničních konfliktů, které trvaly dlouhé časově rozpětí, a pro čtenáře tedy postupem času ztratily na atraktivitě a konflikt nebyl v médiích dlouhou dobu rozebírán. Po náhlém zvratu v celém konfliktu však bylo nutné čtenáře seznámit s celou situací, jejím vznikem a vývojem, k čemuž byl narativ nejvhodnější formou.

Další funkcí narativu, která se objevovala zejména ve zprávách typu story, byla prezentace problému na konkrétních lidech, se kterými se čtenář mohl ztotožnit a pochopit pravou podstatu problému. Zejména ve válkách a bojích byl narativ způsob, jak čtenáři ukázat skutečný dopad na lidské životy.

Narativ je tedy prostředek, bez něhož zpravodajství nemůže fungovat. Zpráva většinou zůstává objektivní a především věcná, někdy však sklouzne ke skutečnému, barvitému vyprávění. Některé jeho funkce jsou i z pozice seriózní žurnalistiky obhajitelné, jiné spadají k pouhé bulvarizaci. Je však jisté, že čím zajímavější a dramatičtější příběh, tím více bude pro dnešní nenáročného čtenáře periodikum atraktivní. Můžeme proto očekávat, že se s příběhy plnými emocí, expresiv, charakterizací postav a subjektivních hodnocení budeme setkávat čím dál častěji nejen v bulvárních, ale i v seriózních médiích.

ANOTACE

Autor práce: Adéla Buráňová

Název katedry a fakulty: Katedra bohemistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název práce: Funkce narativu v novinovém zpravodajství

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Hrabal, Ph.D

Počet znaků: 112 885

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury: 34

Klíčová slova: narativ, média, novinové zpravodajství, kvalitativní výzkum

Diplomová práce „Funkce narativu v novinovém zpravodajství“ se zaměřuje na užití narativu v seriózních a bulvárních denících a zkoumá, jakou funkci zde narativ může plnit. Obsahuje teoretickou část, seznamující se souvisejícími pojmy z oblasti naratologie, žurnalistiky a zpravodajských médií. Druhá část analyzuje konkrétní zpravodajská periodika, a to bulvární deník Blesk a seriózní deník Mladá fronta DNES. Stanovuje, nakolik je užíván narativ porušující zásady informační kvality a jakou zde plní funkci. Oba deníky byly zkoumány zvláště a došlo taktéž k jejich srovnání.

Key words: narrative, media, news reporting, tabloidization, qualitative research

The dissertation on „*The Function of Narrative in Newspaper Reporting*“ focuses on the use of narrative in quality and tabloid daily newspapers and researchs the possible function of narrative. The thesis includes a theoretical part, familiarizing with related terms of narratology, journalism and news media. The second part analyzes specific news periodicals, namely the Blesk tabloid and a quality daily newspaper Mladá fronta DNES. It states to what extent the narrative violating the information quality principles is used and what his function is. Both daily newspapers were analyzed and there is also their comparison.

Literatura

BARTOŠEK, Jaroslav. *Příběh – nový publicistický žánr*. Mediažurnál. 1995, č. 4.

BARTOŠEK, Jaroslav. *Základy žurnalistiky*. Vyd. 1. Zlín: Univerzita Tomáše Bati, 2002. 109 s. Učební texty vysokých škol. ISBN 80-7318-059-6.

BARTOŠEK, Jaroslav. *Žurnalistika : úvod do studia*. 1. vyd. Olomouc: Středisko distančního vzdělávání UP, 1997.

BELL, Allan. *Approaches to Media Discourse*. Oxford: Blackwell Publishing Ltd., 1998. ISBN 978-0-631-19888-8.

Blesk: Moravskoslezský. Praha: Ringier, 2013. ISSN 1210-5333.

BOČEK, Jan. Nenápadný půvab dat, aneb úvod do datové žurnalistiky. Datablog [online]. 2011 [cit. 2014-04-27]. Dostupné z: <http://www.datablog.cz/inspirace/nenapadny-puvab-dat>

BOOTH, C. Wayne. *Typy vyprávění*. Aluze: Revue pro literaturu, filozofii a jiné [online]. 2007, č. 2. ISSN 1803-3784. Dostupné z: http://www.aluze.cz/2007_02/08_Studie_Booth.php

BURNS, Lynette Sheridan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Žurnalistika: [praktická příručka pro novináře]*. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2004, 186 s. ISBN 80-717-8871-6.

BURTON, Graeme a JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001. 391 s. ISBN 80-85947-67-6.

CRESWELL, L.W.: *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions*. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998. ISBN 0761901434.

ČERNÁ, Michaela. Za smrt Bartošové může její okolí, bulvár ne, říká Pavel Novotný. *IDNES.cz*. 2014. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/pavel-novotny-rozhovor-smrt-iveta-bartosova-faz-/domaci.aspx?c=A140429_193737_domaci_mcn

ČT24. „Politici mají právo postavit se mínění většiny,“ říká Karel Hvizďala. *ČT24*. 2010. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/87517-politici-maji-pravo-postavit-se-mineni-vetsiny-rika-karel-hvizdala/>

DOLEŽEL, Lubomír. *Narativní způsoby v české literatuře*. 1. vyd. Praha: Český spisovatel, 1993. 144 s. ISBN 80-202-0418-0.

DUNNOVÁ, Anne. Televizní zpráva jako narativ. *Aluze: Revue pro literaturu, filozofii a jiné* [online]. 2009, č. 2 [cit. 2014-04-27]. DOI: 1803-3784. Dostupné z: http://aluze.cz/2009_02/06_studie_dunn.php

GENETTE, Gérard. *Narrative Discourse: An Essay in Method*. New York: Cornell University Press, 1983. ISBN 0-8014-1099-1.

GENETTE, Gérard. Rozprava o vyprávění (Esej o metodě). *Česká literatura*. 2003, roč. 51, č. 3. ISSN 0009-0468.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

HRABÁK, Josef a KRČMOVÁ, Marie, ed. *Poetika*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1973. 332 s.

HRABAL, Jiří. *Fokalizace: analýza naratologické kategorie*. V Praze: Dauphin, 2011, 221 s. ISBN 978-80-7272-390-4.

CHATMAN, Seymour Benjamin. *Příběh a diskurs: narativní struktura v literatuře a filmu*. Vyd. 1. Brno: Host, 2008. 328 s. ISBN 978-80-7294-260-2.

JEDLIČKOVÁ, Alice. Jak Perseus osvobodil Andromedu nebo Osvobození Andromedy? In: SCHNEIDER, Jan. *Vybrané kapitoly z intermediality*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2008. s. 67–100. ISBN 978-80-244-2055-4.

JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 125 s. ISBN 80-244-1246-2.

JÍLEK, Viktor. *Žurnalistické texty jako výsledek působení jazykových a mimojazykových vlivů*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. 120 s. Učebnice. ISBN 978-80-244-2218-3.

KASÍK, Pavel. Odhalíme vám tajemství titulků, na které vždycky skočíte. *IDNES.cz*. 2009, č. 55. Dostupné z: http://technet.idnes.cz/nic-nepobavi-tak-jako-cizi-chyby-a-prusvihy-chechtejte-se-u-chyblogu-111-sw_internet.aspx?c=A090731_185633_sw_internet_pka

KUBÍČEK, Tomáš, Jiří HRABAL a Petr A BÍLEK. *Naratologie: strukturální analýza vyprávění*. V Praze: Dauphin, 2013, 247 s. ISBN 9788072725946.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2002, 447 s. ISBN 80-7178-714-0.

MILLER, J. Hillis. *Narativ*. Aluze: Revue pro literaturu, filozofii a jiné [online]. 2008, č. 1 [cit. 2014-04-27]. ISSN 1803-3784. Dostupné z: http://www.aluze.cz/2008_01/05_studie_miller.php

Mladá fronta DNES - Střední Morava. Praha: MAFRA, a.s, 2013. ISSN 1210-1168.

OSVALDOVÁ, Barbora. *Zpravodajství v médiích*. 2., upr. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 144 s. ISBN 978-80-246-1899-9.

PRINCE, Gerald. *A Dictionary of Narratology*. Lincoln: University of Nebraska Press, 2003. ISBN 08-032-3678-6.

RIMMON-KENAN, Shlomith. *Poetika vyprávění*. Vyd. 1. Překlad Vanda Pickettová. Brno: Host, 2001, 176 s. Strukturalistická knihovna, sv. 7. ISBN 80-729-4004-X.

RYAN, Marie-Laure. *Avatars of Story*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2006.

TODOROV, Tzvetan. *Poetika prózy*. Vyd. 1. Praha: Triáda, 2000. 333 s. Paprsek; sv. 3. ISBN 80-86138-27-5.

TRAMPOTA, Tomáš a Barbara KÖPPLOVÁ. *Zpravodajství*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 191 s. ISBN 80-736-7096-8.

Resumé

Tato diplomová práce se zaměřila na způsob užití narativu v českém seriózním a bulvárním deníku a na funkci, kterou zde narativ plní. Teoretická část práce osvětlila základy týkající se naratologie, žurnalistiky a jejich vzájemných vlivů, v praktické části byly podrobeny analýze dva z českých nejprodávanějších deníků, a to bulvární deník Blesk a Mladá fronta DNES.

Cílem analýzy bylo zhodnotit narativ, který se vymyká běžnému zpravodajství, porušuje zásady informační kvality a nedodrжуje strukturu tzv. obrácené pyramidy. Analýza byla zaměřena na zkoumání způsobu, jakým je s narativem pracováno, jakou má ve zpravodajství funkci, a to pomocí výzkumných otázek, kterými bylo zhodnoceno, v jakých článcích se tento narativ uplatňuje, ve kterých rubrikách je užíván a zda se ve zpravodajských částech objevují články typu story. Zkoumán byl i způsob, jakým je do článků začleněn a jaké pasáže jsou jím nejčastěji vyprávěny. Srovnána byla také obě periodika zároveň.

Jako výzkumná metoda byla zvolena analýza, a to analýza kvalitativní, konkrétně zkoumání dokumentů. Zpracovávalo bylo období jednoho měsíce, konkrétně března 2013, v němž došlo k významným událostem, které byly způsobem zpracování velmi narativizovány. Ve zkoumaném období byly vyhledány zprávy, které svým užitím narativu porušují zásady informační kvality a strukturu obrácené pyramidy. Takto psané zprávy byly zhodnoceny z hlediska rubriky, ve které se vyskytují. Zvlášť byly zkoumány úvodní strany Mladé fronty DNES, kde bylo sledováno, zda je v nich narativ užíván, jestli se liší od zbylé části deníku, a jakou by zde mohl plnit funkci. Zprávy byly zhodnoceny také na základě své délky. Zvlášť byly zhodnoceny zprávy typu story, tedy životní příběhy.

Pomocí otázek, které byly stanoveny, bylo zkoumáno, zda se narativ objevuje zejména v méně závažných zprávách, v životních příbězích a zda je více využíván v bulvárním deníku, který se celkově vyznačuje uvolněným, nenáročným stylem, psaným způsobem co nejpřitažlivějším pro čtenáře; tudíž stylem, ve kterém jsou očekávány silnější narativní postupy, než jsou jen popisy sledu událostí.

Dané postupy se však nevyhýbaly ani závažným zprávám z prostředí politiky a zahraničních konfliktů a událostí. Není tedy možné tvrdit, že by jeden z deníků narativ užíval častěji než druhý. Narativ se hojně objevoval také na úvodní straně MF DNES, což svědčí o atraktivitě příběhů v médiích, které takto mohou sloužit k větší prodejnosti periodika.

Oba deníky psaly zprávy typu story. V Blesku redaktoři zejména líčili osudy „obyčejných lidí“, kteří bojují s nemocemi, životními tragédiemi, případně častěji s nespravedlností světa a

systemu v České republice. V MF DNES byly životní příběhy očekávaně serióznější, zaměřovaly se zejména na osobnosti světového dění, které bylo třeba čtenářům podrobně představit a zavést do kontextu současného dění.

Narativ byl tedy užíván oběma periodiky, přičemž plnil vícero funkcí.

První byla atraktivita a zajímavost zprávy, která obzvláště pokud se vyskytovala na úvodní straně, přitáhla čtenáře a zvyšovala tak čtenost periodika. Další funkcí bylo přiblížení situace čtenáři. Díky vyprávění měl redaktor možnost čtenáři přiblížit atmosféru v centru dění, popsat mu vše ze svého pohledu včetně detailů. Čtenář se tak mohl cítit jako součást dění.

V deníku Blesk narativ dokonce sloužil jako jediná výplň zprávy. K tomuto docházelo u velmi nedůležitých zpráv, které čtenáři nic nepřinášely. Příběh tedy jen maskoval bezobsažnost zprávy.

Další funkcí narativu, která se objevovala zejména ve zprávách typu story, byla prezentace problému na konkrétních lidech, se kterými se čtenář mohl ztotožnit a pochopit pravou podstatu problému. Zejména ve válkách a bojích byl narativ způsob, jak čtenáři ukázat skutečný dopad na lidské životy. V deníku MF DNES byly příběhy užívány i kvůli dosažení patřičné komplexnosti zprávy, která, podaná formou velmi příběhového, až románového narativu, tolik nezahltila čtenáře a byla podaná přístupnou, zajímavou formou.

Narativ, který porušoval zásady informační kvality, byl tedy v mnohých případech obhajitelný prostředek, který čtenáři přinášel užitečné informace, které by jinak ve zprávě nedostaly prostor. Většinou však spadal spíše do oblasti bulvarizace a infotainmentu, kdy bylo jeho účelem zprávu formálně odlehčit a přinést čtenáři nenáročnou zprávu, která nevyžaduje mnoho soustředění. K tomuto nedocházelo jen v deníku Blesk, ale i v Mladé frontě DNES. Vzhledem k současným tendencím v médiím můžeme očekávat, že narativ a životní příběhy budou čím dál oblíbenější formou novinových článků.

Summary

This dissertation focused on the use of narrative in Czech quality and tabloid daily newspapers and the function, which narrative has. The theoretical part of the dissertation explained bases of narratology, journalism and their influences, the analytical part analysed two of the Czech bestselling daily newspapers, namely the Blesk tabloid and a quality daily newspaper Mladá fronta DNES.

The objective of the analysis was to evaluate the narrative, that defies common reporting, violates the information quality principles and breaks the structure of the so-called inverted pyramid. The analysis focused on the way media work with narrative, what is his function in news reporting, using researching questions. These evaluated in which articles and sections the narrative takes place in, and if there are stories included in the news parts. Also the way of integration of narrative in the articles was analysed and what parts are narrated the most. There is also a comparison of both daily newspapers.

An analysis was chosen as a researching method, namely qualitative analysis, document researching. The period of one month was examined, namely March 2013, which was abundant in eminent events, which were strongly narrativized in their making. The articles violating the information quality principles and the inverted pyramid structure were looked up in the researched period. These reports were evaluated from the point of view of the section they take place in. Individually the opening pages of Mladá fronta DNES were examined. The use of the narrative was studied, just as how it differs from the rest of the journal and what his function might be. The articles were evaluated according to their length. The stories were examined individually.

It was analysed by using the defined researching questions if the narrative appears particularly in less important news, stories and if it is more used in the tabloid daily newspapers, which is characteristic by informal, undemanding style, written to be attractive for readers; which is the style where stronger narrative methods are expected.

These methods did not avoid important news of politics, foreign conflicts and affairs. It is not possible to claim that one of the journals used the narrative more than the other. The narrative often appeared also in the opening page of MF DNES, which testifies about the attractiveness of stories in media and which can lead to better selling of the periodical.

Both daily newspapers wrote stories. Especially Blesk editors describe destinies of the „common people“ diseases fighting, life tragedies, more often injustice of the world and the country system.

The stories in MF DNES were more serious as expected, they concentrated especially on leading figures of the world affairs, who needed to be thorough introduced to readers and integrated to kontext of the current affairs.

Thus the narrative was used by both daily newspapers, having more than one function.

The first was the attractiveness and curiosity of the report, which, especially in the opening pages, attracted readers and increased the selling of the periodical. Another function was to give the reader closer insight into the situation. Thanks to narration the editor had the possibility to describe the mood in the centre of happening to his readers including his detailed point of view. The reader could feel to be part of the action.

The narrative even served as the only one filling of the report in the Blesk tabloid. This happened within the very informal news, that brought literally nothing to readers. The story only covered the emptiness of the report.

Another function of the narrative, appearing especially in stories, was the demonstration of an issue by real people, who could make the reader identify with them and understand the real essence of the issue. The narrative was the way to show the reader the real impact to human lifes especially in the case od wars and fights. The stories in MF DNES were used also for reaching proper complexity of the report, which, written by a very story-like, even novel-like narrative, did not overload the readers and was written by a accessible, interesting style.

The narrative violating the information quality principles was a defensible mean in many cases. It brought usable information that would not be published other way. Although in most cases it belonged to the area of tabloidization and infotainment, where his function was to formally make the report informal and to bring undemanding news, which do not require reader's concentration. This occured not only in the Blesk tabloid, but even in Mladá fronta DNES. Concerning the current trends in media reporting it can be expected that the narrative and stories are going to become still more popular style of the news reporting.